

CULTURA FEMENINA

CARME KARR

CARME KARR

Directora de la revista *Feminal*

CULTURA FEMENINA

ESTUDI Y ORIENTACIONS

• Conferències donades en
l'Ateneu Barcelonès els dies
6, 13 y 20 d'Abril de 1910

Tip. "L'Avenç": Rambla de Catalunya, 24

Barcelona, 1910

Lig. 3405, exp. 9

CULTURA FEMENINA

CARME KARR

(Directora de la revista FEMINAL)

CULTURA FEMENINA

(ESTUDI Y ORIENTACIONS)

CONFERENCIES

DONADES EN L'«ATENEU BARCELONÈS»

ELS DIES 6, 13 Y 20 D'ABRIL DE 1910

BARCELONA

Tip. L'AVENÇ: Rambla de Catalunya, 24

1910

R. 19255

A JOAN, PAULINA
Y CARME DE LASARTE Y KARR

Fills meus: No oblideu mai que vostra mare, al treballar per a la Cultura femenina en Catalunya, haurà treballat a la vostra felicitat.

CARME

1910

PRIMERA CONFERENCIA

SENYORS:

SENYORES:

A TENENT-ME an el costum establert, hauria de començar per oferir-los mil excuses, y implorar la llur indulgencia, per l'atreuiment que representa 'l trobar-me avui davant de tant distingit auditori.

Hauria, sens dubte, d'invocar també els molts y diferents motius que té la dòna, en la nostra terra, per no sortir de la santa ombra protectora de les consuetuts llatines, si vol lliurar-se d'aquelles inevitables y feridores espurnes del ridicol y de la crítica que semblen espiar amb una fruició voluptuosa l'adveniment de tota femenina ardidesa.

Emperò jo, senyors, senyores, me sen-

to portada envers vostès a complir un altre dever més grat que'l d'entretenir-los de la meva insuficiència.

Prou que tindran motiu d'ocupar-sen quan hauré termenat! y prefereixo, en lloc d'això, endreçar els meus remerciements ben corals, en primer lloc, an aquesta culta entitat barcelonina qui tant amablement m'ha acullit, y a vostès tots, senyors, senyores, amics o desconeguts, els qui sento plens de benvolença entorn meu, com dient-me: «—Hem vingut, y aquí 'ns tens, les mans esteses, per rebre ton esperit.»

Així, doncs, en mans de vostès enco-mano, senyors, el meu modest esperit de dòna... car, per ocupar avui tant honorable lloc, no sabia on cercar merits que trobessin gracia als ulls, si no fos invocant el record de les tasques humils a que m'ha empès el profon y serè amor que tinc per Catalunya: Catalunya, terra de promissió per als optimistes y d'abnegació per als desenganyats; car tots la sentim noble y feconda, y adhuc infinitament estimable.

Es més; al trobar-me avui, davant de vostès, sembla que dintre meu un nou

sentiment s'levi: un sentiment que fa que'm senti més posseïda que mai, y en certa manera com orgullosa, de la modèstissima cooperació que'm crec prestar a l'obra social, tant meritíssima, dels qui desinteressadament treballen per a la cultura patria.

Solament que mon camp d'acció fou sempre la causa femenina, la *pobreta* y abandonada femenina, al servei de la qual he posat tots els meus entusiasmes, tots els meus esforços, fins mon esperit y mon cor, joves encara per les utopies que en ells auriolen l'avenir de la dòna catalana.

Es clar que, fins a l'hora present, sembla que per ella he pogut fer ben poca cosa, quasi re, y que'ls merits que podria invocar no resistirien gaire a un anàlisi sever y minucios!... Sota un altre cel y en un altre ambient, tant petitíssima personalitat laboriosa no comptaria; més aquí, lo poc que's faci moral y intel·lectualment per enlairar y cultivar la dòna, *es molt*, y sobressurt desseguida de l'atonía general, car no ha de lluitar (desgraciadament!) amb estimuladores competencies.

(Fins he arribat a creure que es per lo unic que no s'han alçat encara dissidencies ni s'han erigit les *capelletes* de consuetut en nostra terra...)

També sé que aquest poc que jo he fet per a la dòna, no sempre ha sigut ben còrrespost ni dignament interpretat; ni ha sigut del grat de totes, ni d'alguns, la sinceritat, la claredat de mes paraules, filles dels meus sentiments de germanor per a la dòna, filles també de l'immèns desig que tinc de voler-la ditxosa.

Tot això, ho sé tant, que'm consta que, en els soles on s'ha endinsat ma ploma com coratjosa rella, hi han caigut forces gotes del meu front, y fins... (pèr què no confessar-la, també, aquesta feblesa que no vull creure que ningú pugui interpretar aquí com efectisme liric?)... sí, fins alguna vegada, en aquest solc d'on jo esperava veure granar llevors fecondes, hi han caigut algunes llagrimes d'amargura, de descoratjament, de llassitut, de terrible desencant.

Més vels-aquí que aqueixes llagrimes (quan menys per a mi) no han restat infecondes : com rosada vivificadora y beneïda,

elles han ajudat mon esperit retut a aixecar-se; elles han fos els meus pessimismes ans que's tornessin escepticisme, y novament m'han donat coratge y braó per tornar a la tasca, més convençuda que mai de la necessitat d'unir els meus esforços, per petits que sien, a la gran obra del progrés y de la cultura de nostre país.

Es, doncs, per haver pagat el meu tribut d'apostolat que espero, senyors, ser per vostès escoltada amb més benvolença.

Vinc a parlar-los de la necessitat de sembrar una llevor definitiva en els soles que en la nostra cultura han obert (entre moltes altres més meritories, menys humils) unes mans de dòna : mans febles y poc sapients sens dubte, més constants y amoroses sempre, com mans de mare, que acariçien y repten baix l'impuls del mateix amor; que són severes, y après manyagues talment com si 's volguessin aconsolar, amb carícies noves, d'haver hagut d'esser fins crudels amb lo que més estimen.

. . . . .
Jo 'ls prego doncs, senyors y senyores, que m'escoltin amistosament, com s'es-

colta la paraula d'un vell amic sincer que sols vol el nostre bé, sense fixar-se en la forma deslligada y poc pulida dels meus conceptes.

Ja es sabut que les dònes solem ser tant *grans parlaires* com *males oradores*. Ademés, lo que vinc a dir no necessita formes rebuscades d'exquisida retorica: es l'expressió clara y senzilla d'un convenciment y d'uns anhels que tots portem a dintre; solament que fins ara havien restat arraulits darrera un alt mur de convencionalismes.

Tot d'un cop aquest mur s'ha posat a trontollar en sa part més feble sota la forta embranzida d'una cristallisació d'aquells anhels.

Y jo crec arribada l'hora de que 'ls recullim pietosament. Es més: considero d'imperativa necessitat y urgencia ajudar a que 's manifestin, a que visquin y prosperin. Per això tots hem de procurar cultivar-los amorosament; però a plena llum, a ple sol, sense morboses sentimentalitats, convençuts del bé que han de portar-nos.

OBSERVACIONS SOBRE L'ESTAT
MORAL ACTUAL DE LA DÒNA CATALANA

¿Han meditat vostès, al fixar-hi l'atenció, sobre el moviment que comença a agitar algunes esferes de la nostra societat?

Talment sembla que una forta palpitació mundial repercuteixi, al fi, en aquestes terres llatines, que tant temps havien semblat refractàries a certes commocions progressives.

Aquesta palpitació (que'm veig obligada a anomenar per son veritable nom, per molt desacreditat y fins antipàtic que sia) es el *moviment feminista*, que sembla iniciar-se a Catalunya amb empena digna d'esser remarcada, y, sobre tot, estudiada amb bona voluntat.

En el mes de Juny de 1908, en aquesta mateixa hospitalaria sala de l'«Ateneu Barceloní», tingué lloc una petita (potser la primera) manifestació seriosa d'aquestes, — per a nosaltres, — noves orientacions socials: fou la vetllada d'homenatge que la revista *Feminal* dedicava a una escriptora castellana, l'il·lustre historiadora de

Tirso de Molina, D.ª Blanca de los Ríos.

Aquesta amable entitat, qui avui novament tant gentil se'm mostra, tingué ja aleshores l'inoblidable galanteria d'obrir de bat-a-bat ses portes per rebre les dames barcelonines agrupades entorn de l'eminent forastera, no ja per ocupar en aquesta sala sillons d'oients, sinó per actuar dalt d'aquesta tribuna, catedra habitual d'intellectuals y de savis, de poetes y de sociolegs.

Y'm sembla recordar que, malgrat l'inusitat fresseig de les sedes, l'espurnejar dels joiells, l'acariciador balanceig de les plomes y les alenades d'aromes que s'espargien tot al volt d'aquestes parets amablement severes... no resultà, aquella petita manifestació *feminista*, ni tant *cursi* ni tant *ridicola*, ni tant... ensopida, ni tampoc tant *frevola*, com era de témer tractant-se d'una cosa organitzada per dones. Y, a pesar del seu caracter, res tingué de comú amb aquelles vetllades literaries musicals en les que tothom s'adorm menys les parelles que festegen y els salta-taulells víctimes d'entusiasmes artístics.

Les dames qui aquí prengueren lloc, llegiren alguns remarcables estudis historics y critics y nobles poesies obra llur, y feren ademés homenatge, a la Sra. de los Ríos, de quelcom per a ella totalment desconegut: d'uns cants de nostra terra, obra femenina, també, plena d'ingenuïtat y senzillesa, més inspirada en aquell ritme per a nosaltres sagrat, car de tot temps, senyors, ha breçat les dormides dels infants de Catalunya: la cançó popular.

Tal volta per això, un dels més antics socis d'aquesta culta entitat me digué, al terminar-se la festa, agradablement sorprès: «—Si un any enrera se m'hagués dit que una publicació femenina catalana havia de portar les dones a la tribuna de l'«Ateneu», a la més important de les nostres entitats de cultura, y que durant prop de dues hores ens hi parlarien de coses serioses i interessants sense haver conseguit avorrirnos o... divertir-nos, no 'u haguera cregut possible. Això, senyora, es, doncs, més que un triomf femení: es un progrés en la nostra civilització.»

Jo no m'atreviria pas a assegurar que

allò fos un triomf ben declarat, y menys, encara, que tingués influència sobre la civilització del més culte dels pobles iberics; però la fe que tinc en la sinceritat d'aquell amic, més que en sa galanteria, me deixaren creure que realment *allò* fou un progrés, encara que sense ulteriors conseqüències... alarmants.

* * *

Aprés d'això, la dòna restà llarg temps retreta, més no del tot insensible al curs dels esdeveniments. Y, d'un quant temps ençà, reparem com s'ha manifestat per a reivindicar ses creències!

Fins les menys fervoroses en las pràctiques externes de la Fe s'han erguit valentes. Y en els meetings de Manresa y de Tarragona, y en les «Lligues» que han anat creant-se arreu, la dòna catalana, la dels muts heroïsmes, la de les tasques pacients y humils, ha fet oir sa veu per cridar aquest avís: «—Eh, senyors! els qui en nom de la llibertat veniu a trepitjar els nostres sentiments més preuats, les nostres tradicions més venerades!... *Som aquí*, nosaltres,

les dònesh: ¿sabeu?... Ah! ¿no'us en recordeu de que es arribada l'hora de compartir un poc ab les mares per disposar de l'avenir dels fills?»

* * *

Sí: en poc temps hem vist la dòna catalana mostrar sorprenents, extraordinaris heroïsmes.

Anys enrera, aquí, no solien oir-se en public altres veus femenines que la d'alguna escassa y trista insula d'aquella nefanda revolucionaria francesa, la Lluïsa Michel (que Déu hagi perdonada!). Els parlaments d'aquelles desgraciades tenien lloc entre les fumades parets d'uns clubs de barriada, sota 'ls plecsh roigsh de la bandera dels radicalismesh, davant d'un public de *ciudadanos* y *compañeros oprimidos*, que aplaudia les doctrines demoladores de l'oradora, el *caliquenyo* als llavis y l'immovible gorra de gairell.

En aquells temps, a Barcelona, no's parlava encara de feminisme, y les *oradores liberals* no's preocupaven gaire, tam-

poc, de reivindicar els drets de la dona. Per a què 'ls necessitaven? ¡Eren tant poc dones, ja, en llurs fanatismes d'improperis contra tot lo edificat y instituït sobre una basa d'ordre, de respecte y de creencies!

* * *

Mentrestant la nostra dona restava placidament en la llar, covant uns fills — qui són avui devinguts homes — amb un amor que excloïa tota altra preocupació, tota altra inquietut; y res que vingués de l'enllà d'aquelles parets familiars arribava a commoure sa suprema indiferencia, sa beatífica ignorancia.

Més, tot d'un cop, aquella indiferencia suprema, aquella ignorancia, sense haver passat per les naturals evolucions de desvetllament, de curiositat, d'interès, han devingut en la dona consciencia d'un dever al sentir-se ferida en ses creencies.

Y hem vist la modesta, la pacifica y tranquila dona de sa casa, traspasar el llindar de la llar y entrar en la lluita amb un bell coratge.

A ple sol, baix les voltes d'entitats de cultura, sa veu ha ressonat, ardida, reclamant el respecte dels seus ideals, d'aquella Fe atavica que sempre fou patrimoni del seu poble. Y, finalment, ha gosat parlar dels seus sentiments, la dòna catalana; fins de ses aspiracions. Més ella'u ha fet amparada sota 'ls estandards de la Patria y de la Fe, aquells davant dels quals les dònes s'inclinen y els homes se descobreixen.

* * *

El desvetllament femení ha sigut més encara.

Arreu són sorgides piadoses y utilissimes associacions per amparar la dòna y ajudar-la.

Són asils; són institucions de beneficencia per restar víctimes a la tuberculosi; són escoles d'institutrius, on la dòna pot adquirir el tresor dels coneixements que li permetin exercir la més noble, la més dignificadora de les carreres; són fundacions com les del «Patronat de Santa Madrona», que's dèu al venerable y meritissim rector

de Santa Agna, Dr. Gatell, y la del «Sindicat Barceloní de l'Agulla», que nasqué baix la generosa y ben entesa direcció d'un socioleg eminentment cristià, D. Agustí Robert y Surís. Es l'utilíssima obra del «Patronat de Sant Josep de la Sagrada Família», per a les treballadores de les fàbriques; obra admirable, iniciada, realitzada y avui triomfant mercès a un jove, intel·ligent y virtuosíssim sacerdot: mossèn Ramon Balcells y Masó.

Es la Biblioteca Popular per a la dòna, a la que la seva fundadora, D.ª Francisca Bonnemaïson de Verdaguer, barcelonina de remarcable talent y de gran cor, s'ha consagrat amb fervor d'apostol, enriquint-la cada dia amb nous tresors: no ja sols en llibres y publicacions d'interès per a la dòna, sinó també amb tota mena d'utilitats per a la obrera. Són les consciencioses y ben escrites obres que sobre problemes feministes té publicades D.ª Dolors Monserdà de Macià.

Són les matrícules obertes a la dòna en varies institucions de cultura: les Conferències d'Extensió Universitaria, les de Divul-

gació d'Higiene (en les que, com a conferenciants, se fan remarcar dònes meritíssimes, com la Sra. Vigneaux de Corominas, la doctora Saiz, y altres els quals noms no recorde en aquest moment); són les Conferències de l'«Acció Social Popular», les del «Centre Excursionista de Catalunya», de l'Universitat pel Dr. Parpal, les del Museu Pedagògic Experimental; fins les de la «Societat Astronòmica»; y, finalment, les que amb tant lloables y variats fins solen donar-se en aquesta mateixa entitat barcelonina.

A totes aquestes manifestacions de cultura, les dònes comencen a concorre-i amb inusitada assiduitat, en major nombre cada dia, posseïdes d'un gran daler de saber, de sentir coses noves, d'instruir-se en lo que se'ls ensenyà tant deficientment... ó no se'ls ensenyà, en l'hora oportuna.

* * *

Jo, senyors, qui desde fa alguns anys he tingut ocasió de dedicar-me a curioses y ben interessants psicologies femenines,

he pogut observar més d'un cop (entre altres coses més tristes encara, per lo que tenen de irremeiables) les caotiques lluites d'esperit d'algunes de les dònnes d'ara, les qui són arribades a la plenitud de la vida y s'adonen de que no compten en l'existència espiritual que les rodeja, car no saben re, no comprenen re, de tantes coses que senten necessitat de posseir; que, dels anys de reclusió en els col·legis, o d'assistència a uns externats amb els que han compartit una vida de família exclusivista en ses tradicions ataviques, no'ls ha restat re, o quasi re més que un llevat de prejudicis y d'errors que pesen sobre les ales del llur esperit y que les realitats de la vida y les evolucions rapides, febroses, que la volten, han vingut a complicar terriblement.

Jo les he vistes, aquestes dònnes (que són intel·ligents y virtuoses), posseïdes de sanes revoltes contra aquells llurs educadors que no sapigueren formar llur esperit y il·luminar-lo en l'hora precisa; que les feren ignorants de tantes coses de primordial importància, y les deixaren sense armes per combatre y vèncer en les lluites de la vida.

Per això, instintivament, tantes d'aquestes dones encara joves, senten d'alguns dels problemes que formen la vida espiritual de l'home, per no restar d'ells, únicament, la serventa o la dispesera, la muller prolífica o l'aparador de joiells y teles precioses que serveix per proclamar la riquesa del quefe de familia.

Elles veuen allunyar-se rapidament el temps en que la dona restava exclosa de tot allò que no passava en la llar domestica. Y, tot y no aspirant a esser savies, han sabut comprendre que la veritable ciencia de la dona moderna es elevar el seu esperit y els seus gustos de tal manera que l'home senti en ella quelcom d'eminentment necessari a sa vida espiritual y a son perfeccionament.

Aquestes dones de que parlo, senyors, y que són en més gran nombre del que sembla, són les qui anhelen, ara, per a llurs filles, sanes reformes d'educació, per a que aquestes, rebent com un empelt regenerador sobre 'ls virtuosos atavismes de la dona catalana, la facin ben apta, fisica, moral y intellectualment, per propagar una generació

forta, sana y bella de totes les belleses, ben expurgada dels defectes que tots reconeixem a la nostra personalitat.

* * *

Considero explicats, aixís, en llur basa, molts dels arruixaments femenins que'ns ocupen. Aquestes tentatives que ningú crec pot interpretar d'*emancipadores*, són tant les colectives com les individuals, veritablement dignes d'atenció en un país com el nostre, ont, entre tantes innovacions y tants progressos, l'obra de la cultura femenina no ha preocupat seriosament encara mai a ningú.

Y jo crec que val la pena d'estudiar-lo amb gran cura, aquest espontani desvetllament, per dirigir-lo amb tota consciència: en primer lloc per a que no's desvii dels bons camins; y après per a que pugui donar els resultats desitjables dintre del progrés general, dintre de la creació definitiva y el perfeccionament de la nostra — avui encara bon xic hipotètica — societat.

Al presentar, fa tres anys, a Catalunya, el primer número de la revista *Feminal*, jo deia lo següent, al referir-me a l'influència de la cultura femenina en el caràcter dels pobles, especialment del català:

«Un dels més grans defectes que la gent de fóra troba a l'home català, es sa manca de món, sa poca sociabilitat, son rusticisme (sovint titllat de grosseria, quan podria ésser més justament qualificat de tímida). Això es patrimoni de tots aquells països en que, per raons de consuetut o de desnivell intel·lectual, l'home y la dona tenen entre sí poques o nul·les relacions socials.

Es evident que l'home, al costat d'una dona d'esperit cultivat y de seriosa y variada instrucció, se sent sempre menys *déplacé* y no refugia la companyia femenina, ans al contrari, hi cerca la nota sua que manca al seu temperament; y el dia en que l'home y la dona *podran y sabran* parlar entre ells lliurement d'altres coses que de futilitats malsanes, aquell dia minvarà la

malvolença, l'odiosa crítica y la conseqüent calúnnia.

L'home català devindrà aleshores més refinat, perdent molta de sa duresa instintiva; s'encomanarà inconscientment la mondologia qual manca li resta ara tan-tes simpaties aquí y a l'extranger y que ha d'esser un dels puntals del perfeccionament de la nostra raça.»

Han passat tres anys desde la fundació a Barcelona de la primera publicació de cultura femenina; tres anys durant els quals *Feminal* no ha reparat en sacrificis de tota mena per perseguir una tasca moral, intelectual, artistica, socialment educadora; tres anys al cap dels quals quelcom d'inusitat ens admira : es que no hagi sorgit a la nostra publicació una competidora qualsevol, donades les consuetuts barcelonines en materia de publicacions y... altres.

Mes aquesta cosa extraordinaria (que baix altres punts de vista podria resultar fins consoladora), es d'una terrible y trista eloqüencia per lo que evidència la suprema indiferencia, l'inconcebible abandó, l'esceptimisme, que inspira en nostra terra la

causa femenina a tots aquells que s'interessen per l'avenç de la nostra cultura.

Car no es possible creure que'l motiu d'aquest anormal aconteixement sia degut a que *Feminal* hagi assolit l'ideal, el *desideratum* de les publicacions femenines. Oh! no! Això parlaria ben poc en favor de les necessitats espirituals que pugui arribar a sentir la dòna catalana. No.

Y, malgrat tot, durant aquests tres anys, hem vist com se portaven a cap varies iniciatives importants en favor de la dòna... de la *dòna obrera*. Y, sense que l'esmentar-ho signifiqui la més petita pretensió de reivindicar per a *Feminal* la paternitat d'algunes d'aquelles iniciatives, tothom sab que més d'una, avui floreixent, fou llevor que, llançada al public desde les planes de nostra revista, no caigué en terra xorca, y granà.

* * *

Més ara m cal preguntar: Y per la dòna que no es obrera, per la qui ha de dirigir-la, ja que's diu filla de les classes directores, què s'ha fet fins ara? Per a la burgesa, per a

la filla de família rica o no rica, sia o no sia de la classe mitjana, ¿quins elements educatius y instructius s'han trobat, que la penetrin d'un concepte exacte dels seus veritables devers morals, socials, religiosos? En els temps presents ¿quins medis de defensa se li han posat entre les mans per vèncer en la lluita material de l'existència (*en la que ningú pot afirmar no haver de combatre*), y en aqueixa altra lluita moral, tant perillosa, en que més d'un cop l'enemic se presenta armat d'una flor als dits y d'un madrigal als llavis? ¿Quina idea ben definida tenen, aquestes dones que passen llur infància y llur pubertat recloses en els nostres col·legis, de lo que es la felicitat y la desgràcia pròpies o agenes?... Un il·lustre psicòleg francès ha dit: «La dona té dret d'esser educada per *ella mateixa* y no únicament per esser agradable o servir a un home hipotètic que tal vegada no trobarà mai en son camí. S'ha de fer de la dona un ser amb personalitat, voluntat, iniciativa individual.»

* * *

Aquesta es la teoria educativa dels països del Nord, d'on, entre altres avenços, poc o gens assimilables a nostres races meridionals, s'han expandit per tot el món les més admirables y utilitaries teories de pedagogia moderna.

Aquí hi hauriem de pensar un poc més, en tot això, en lloc d'educar les nostres filles sobre la basa d'aquella ridicola profecia casolana: «Les noies, o *casades* o *monges*.»

La generalitat dels pares y mares tenen tanta fe atavica en aquestes paraules, que dificilment poden concebir altre pervindre per a llurs filles. Y ¡quantes víctimes causa aquesta estupenda ceguera voluntaria! Comptant amb això, les families envien les nenes a educar-se en els col·legis congregacionistes més a la moda, plenament convençudes de que, al sortir d'allí, on tants diners han enterrat per a llurs filles, aquestes hauran assolit el més alt grau de perfecció donat a la dòna, y que, amb el primer vestit llarg, poden presentar-les, sense témer gaires competencies, en aquell... *mercat* que sol anomenar-se *la societat*.

(Perdonin-me si 'ls fereix o molesta la cruesa d'aquesta paraula; més tots sabem les terribles veritats que s'amaguen sota els formulismes, y la qual existencia convé de tant en tant recordar.)

Aprés d'això, succeeix que, gracies als honrats atavismes de la nostra raça, sovint l'*adquiridor*, si es home de poques aspiracions y d'esperit practic, no té per què cridar-se a engany; però, desgraciadament, tots sabem lo freqüents que són els casos en que, al cap d'una temporada més o menys llarga, el marit comprèn que an aquella sa companya quelcom li manca per sentir-se al costat d'ella plenament ditxós, alhora que ella sent també que no tot es seu en l'esperit, en l'ànima, en les aspiracions d'aquell home destinat a esser son company fins a l'hora de la mort.

Quan no ocorre que l'home y la dòna, empesos pels afanys d'uns esperits inquietes, cerquen compensacions a llur soltat d'ànima en terror vedat per les lleis, per la moral y la religió, solen succeir altres coses, si no més greus, de ben deploro-

rables conseqüències per a l'avenir de nostra raça.

M'explicaré.

* * *

L'home, absorbit pels negocis, els estudis o la carrera, no pot o no vol dedicar-se a cultivar un terrer on tantes arrels falses o xorques ofeguen les llevors fecondes y sanes, y no's detura a pensar que amb un poc de paciència y de veritable amor, en la majoria dels casos, d'aquella mateixa terra, n'esclatarien flors el qual perfum embau-maria sa llar y s'expandiria arreu en nobles y generoses alenades.

Generalment l'home prefereix *compensar* o *completar* sa vida d'altra manera, ans que dedicar-se a psicologies femenines; trobant, molt sovint, que fóra *temps perdut* el lluitar per... sa propria felicitat.

Ademés sol tenir altres mals de cap que creu de més transcendència. Y prou sabem si són nombrosos els marits qui, amb cert placid y resignat escepticisme, conviuen amb una companya incompleta que ells portaren a la llar familiar, més que cedint a

un amor veritable y conscient, a una atracció física, y més freqüentment encara a una raó... social o pecuniaria que solem anomenar *conveniència*. Y quan la dòna té un genit pacífic, es mare solícita, té sentiments religiosos y porta la casa amb prudent economia, són molts, moltíssims, els homes que s'imaginen que aquella esposa ha assolit el grau màxim de perfecció acordat a la dòna sobre la terra, y que desitjar un més enllà... *l'ànima pariona*, equivaldria a la follia de voler viure víctima de turbacions y inquietuts morbosos.

Ah!... la comunió espiritual de la gran part dels matrimonis que solem qualificar de ditxosos!

Examinem-ne un (volen?), encara que sia al través del més banal, del més vulgar dels clixés de la nostra burgesia.

Durant les poques hores que'l marit passa a casa, la muller, si es expansiva y senzilla, no li parla més que de les compres que ha fet y de les gangues que ha tingut, o de lo cares que's tornen les modistes, o de lo molt que s'han cansat a casa *fent dis-sabte* o planxant, de les murmuracions que

ha recullit en les visites, dels coneguts que ha vist en un funeral, de les barbaritats comeses pel servei, o de les entremaliadures dels nens. Se mostra preocupada per lo que passa a casa del veí o del parent, dels diners que li costen les seves suscripcions de beneficència; y fins devegades porta la sinceritat a donar-li compte dels set quarts que ha hagut d'esperar-se a casa de la modista o de la sombrerera.

Si 'l marit, distret o capficat, no presta atenció an aqueixes relacions d'escas o nul interès per a ell, l'esposa no sol amoinar-s'hi: ho troba natural, y ja 'i està feta.

A menys que sia d'imaginació ombri-vola: aleshores s'alarma d'aquella indiferència marital, a la que cerca causes ben distintes de les veritables; y recrimina, y fins plora, declarant-se «la més desgraciada de les dònes, la més abandonada, car el seu marit ja no l'estima, y té amics que'l desencaminen o algun *enredo* que'l distreu», etc., etc.

Si 'l marit es aimant de la pau, tracta de tranquilitzar-la explicant-li 'ls projectes o cabories que'l preocupen. Més, com a aquests

solen esser d'aquells la trascendencia dels quals no capeix sa manca de cultura, la dòna escolta amb un esforç que sobrepuja a sa bona voluntat; però, a la fi, sentint-se asserenada respecte als seus dubtes, sol resoldre la discussió o explicació amb conclusions per l'estil d'aquestes: «— ¿Vols creure-m a mi? No't fiquis en res: ja 'u arreglaran els altres. Tu ets un home casat, y no t'has de cuidar més que de la teva *senyora* y dels teus fills.»

Si l'espòs prova de fer-li entendre la relació que existeix entre 'l benestar general y el benestar particular, no se sol convèncer. Y, com el marit també està convençut de que tot lo que pot treure de sa muller són vulgars consells d'instintiva prudencia, acaba per no donar-li compte de res, y... per restar, també, cada dia més temps fòra de casa.

D'això se'n sol dir un matrimoni unit, *ben avingut*, fins un matrimoni feliç... Y ara... no parlem dels altres!

Ara bé: per què veiem cada dia més homes de valer restar solters? per què sabem de tants altres cercar esposa entre

aquelles dones qui han rebut educacions diferents de la que se'ls ha donat fins ara aquí; dones qui han sabut sortir-se dels nostres antics motlles, esterilitzadors per a tota iniciativa femenina; dones filles d'altres terres, o producte de races que's completen?

Estudiem aquesta qüestió, senyors; estudiem-la bé: es necessari, urgent, per dever de consciencia y de patriotisme, preocupar-se de l'educació que reben les nostres filles, les destinades a esser les mares dels catalans futurs; es un dever envers elles, envers nosaltres mateixos y envers la futura ditxa dels nostres fills, els homes de demà.

¿Que no veiem com la nostra dona anhela, instintivament, espontaniament, prestar la seva utilitat a l'universal perfeccionament?

Ara s'agita en massa contra 'ls seus costums hereditaris, fins sense cuidar de la poca gracia, de la poca feminitat del seu gest. Més, aquest gest, respectem-lo, car ell ens diu que la nostra dona se sent apta per al treball y per a la lluita contra 'ls obs-

tacles que esterilitzen y aniquilen el seu esperit: ella se sent bullir d'una febre d'entusiasmes, d'un fervor d'apostolat, que no sab encara definir prou bé.

Però deturem-nos un poc en el curiós estudi d'aquesta psicologia de la dòna catalana moderna.

Mentres que, *individualment*, ella cerca il·luminar-se y abeurar-se amb les clarors y en les fonts de la ciència, de l'art, dels estudis complementaris, *colectivament* s'orienta de manera diferent.

Fixem-nos en lo a que convergeixen *exclusivament* aquests entusiasmes y aquests fervors *colectius* de la dòna: a la defensa y al foment de l'*única moral* que capeix, y que s'enclou en aquests dos extrems: les *pràctiques religioses* y la *beneficència*.

«— Ja n'hi ha ben bé prou, amb això», resoldran alguns. «— Es lo unic que se'ls ha ensenyat y l'*única feina* que tenen», diran altres. Vull creure que'ls menys pensaran: «— Si li traiem això, a la nostra dòna, què li resta?»

Sí: *això* en que la majoria de les dones esmerça avui tantes energies, es certament

molt lloable, molt digne y molt bo; més tots sabem lo que signifiquen per a moltes dones aquestes coses... y, sobre tot, sabem que no vénen a curar cap dels nostres mals socials, y menys a evitar-los.

En general les dones espanyoles s'imaginen que unicament les pràctiques religioses han de santificar-les per al Cel, y les obres de beneficencia han de santificar-les per a la terra.

Error profon y de conseqüències terriblement esterils!

Més no 'i ha dret a recriminar-les, per aquest error. ¿Qui ha cuidat d'ensenyar clarament a la dòna, per exemple, la diferencia que 'i ha entre la *caritat* y la *beneficencia*? ¿Qui li ha fet capir la distancia que separa les pràctiques evangeliques amb que Jesús il·luminà la terra d'un raig d'immarcesible Divinitat, y la formidable intransigencia que's tanca en alguns esperits que s'anomenen catolics y que, analitzats, res tenen de cristià?

Evidentment, la Religió es basa de moralitat; més encara cal comprendre-la bé, cal sentir-ne tota sa grandesa, per a que ele-

vi l'esperit vers les regions de la suprema Llum y del suprem Amor : si no, esdevé per a tothom, y sobre tot per a les dònnes, en moltes ocasions, vehicol d'hipocresies, de banalitats o, com he dit ja, d'intransigencies terriblement contraproduents per a la societat y fins per als mateixos fins de la Religió.

* * *

Per exemple.

Es noble, bell y just que la dòna vulgui per als seus fills el predomini d'unes escoles on se'ls ensenyi a devenir cultes, en la creencia en Déu, en la Patria y en la Familia; més no'm sembla just que s'involucri en un mateix odi, en un antagonisme francament y poc cristianament declarat, aquelles escoles on s'inculquen als infants les més perverses y antissocials de les doctrines, y que són planter d'ànimes perdudes per al bé y la virtut, y aquells altres centres de cultura on no's practiquen altres estudis que'ls científics, prescindint de tot predomini y de tot odi per cap de les religions existents.

Aparentment sembla molt lloable, molt valent y molt bell el gest inusitat de les dames barcelonines organitzant una concorreguda manifestació de pública protesta contra un acord de la majoria d'un Ajuntament qui fereix una tradició de respecte religiós, de tot temps admesa y acatada en nost e poble.

Més, an aqueixes dames (potser perquè entre elles jo i tinc algunes amigues ben-volgudes), me permetria dir-los lo següent, amb la sinceritat que'm caracteritza:

«— Vostès, senyores, qui, per a una protesta sorollosa y... esteril, han demostrat tant valor, han afrontat l'opinió dels qui no pensen con vostès, fins els més grollers insults y les més ignominioses calumnies d'aquells qui no senten els mateixos respectes que vostès, ni tenen les mateixes creencies... vostès... què saben dels sentiments, dels devers politics y socials dels llurs esposos, dels llurs fills, germans y pares, ni dels llurs amics o parents?... ¿quantes de vostès s'han interessat un poc per aquests devers, per aquests sentiments, dels quals compliment y orientació depenen en tants

casos el benestar y la moralitat públiques? En temps d'eleccions, per exemple, ¿s'han preocupat gaire, vostès, de *com* el complien y de *si* 'l complien, el llur dever de patriotes, de ciutadans, aquells homes a qui les dònes saben, en tantes ocasions, imposar llur voluntat?»

Ah! Jo 'n sé més d'una, d'aqueixes dames qui figuraven en la protesta, qui aconsellava al seu marit, a l'hora del vot: «— *A cualquiera, mientras no sea un catalanista.*» Altres optaven per que 'ls homes de casa seva no anessin a votar, per «evitar-se disgustos y compromisos»... perquè «una bastonada o un tret aviat hi són, y després ja no 'ls treu ningú.» Y no manquen dònes qui, si en dia d'eleccions plou o venteja, aconsellen al marit, o al fill, o al germà, que s'estigui tranquilament arrecerat a casa seva per guardar-se d'un hipotetic costipat. Aquestes són les que s'enteren *de que i ha eleccions y de que 'ls llurs homes són electors.* Aprés hi ha una altra varietat de femenina ciutadania: la que fins això ignora, de l'existència conjugal.

Conec, a propòsit d'això, una anècdota rigorosament autèntica y d'actualitat, que no'm sé estar de referir aquí per la seva curiosa eloqüència.

Terminat el *desfile* de la manifestació femenina, y restablerta la normalitat en el Govern civil, se presentaren allí dues elegants barcelonines, els quals esposos porten uns noms molt coneguts en la bona societat, y fins un d'ells en la política.

Alarmades per haver-se enterat, aquelles dames, que l'implacable reporterisme prenía nota de les targetes depositades en el Govern civil per fer públics els noms de les valeroses *protestants*, tornaven a tota pressa a reclamar les reveladores cartolines, temeroses de que llur publicació en la premsa pogués portar-los alguna complicació, conjugal car... els marits ignoraven aquella visita oficial.

Una de les targetes fou amablement salvada abans de que se n'apoderessin els *chicos de la prensa*; més l'altra no: precisament la de l'esposa del polític. Y'm consta que, en l'elegant cambra d'aquella poc sortosa dama, l'endemà i hagueren crits y lla-

grimes, y reconvencions d'una y altra part, aspres y amargues, entre les que la pobra esposa confessava ingenuament desconèixer per complet les opinions politiqués del seu marit y adhuc no saber a quin partit havia demostrat sa simpatia en temps d'eleccions.

Tal vegada les meves paraules suscitaran entre vostès algunes rialletes de protesta respecte an aquest fet. Altres, sentiran tal volta un sentiment d'amable commiseració per *les il·lusions* que'm faig sobre l'influencia dels consells femenins en moltes de les resolucions masculines. Més ai! que jo 'ls puc respondre que som de 'unes terres on s'aconsella *esser parent de la dòna: de Llevant o de Ponent!*

Y ¿qui de vostès, senyors, no ha *sofert* o... *gustat*, alguna vegada, en ses decisions, l'influencia femenina?

*
* *

Evidentment es hermós, piadós y noble que la dama rica crei Patronats de protecció per a les obreres, per contrarrestar amb

nous jornals els mesos de vaga fatal y l'explo-
tació de que es victima la treballa-
dora de l'agulla, com, per exemple, l'obra
benefica que s'està organitzant a Barcelo-
na baix la presidencia de la distingida y
venerable escriptora D.ª Dolors Monserdà
de Macià.

Per al foment d'aquesta obra meritissi-
ma no's demana a la dama rica altre *sacri-
fici* que'l d'una minima suscripció anyal de
sis pessetes.

Ben petit sacrifici, sens dubte, equiva-
lent al cost d'un nou passador de capell, a
un pomet d'essencia, a un manat de roses,
a una lliura de bonbons...

No es que jo desaprovi aquestes bonda-
doses y caritatives obres femenines: certa-
ment no; més jo considero tot altre 'l dever
de l'*acció social popular* per a que sia veri-
tablement feconda y positiva; dever que
sens dubte seria un poc més feixuc que'l
de fer anyalment una almoina de sis pesse-
tes, però que seria evidentment més evan-
gelic y de resultats més practics per a les
modernes necessitats socials.

Per exemple, aqueixes mateixes senyo-

res riques, en lloc de formar un Patronat (que a moltes, a quasi totes elles, menys a dues o tres entusiastes organitzadores, no'ls obligarà segurament a res, après de les sis pessetes d'almoïna anyal y de l'assistència a alguna junta), ¿no valdria més que prenguessin la mà lassada de les obreres, y aixís els parlessin amoroses, germanivament?: «— Escolteu: vosaltres sou explotades perquè sou febles, y perquè es en el camp dels febles que la cobdicia humana y la miseria cerquen llurs víctimes. Doncs bé: nosaltres vos volem ensenyar a devenir fortes, *no contra ningú, sinó en bé vostre*. Associeu-vos, sindiqueu-vos com les obres de moltes ciutats de l'extranger, com fan els homes, ja que treballeu tant o més que ells. A Barcelona es ja establert el Sindicat de l'obrer de l'agulla: aculliu-vos an ell per valer-vos de vosaltres mateixes. Aquest ral, aquesta pesseta, fruit del vostre treball, que portareu mensualment a la caixa comú, ha de donar-vos llibertat d'acció, y fortalesa. Aixís tindreu una llar, un casal comú, ben vostre, on, en les hores de repòs o de necessitats morals o mate-

rials, trobareu consolacions y remeis inefables, que no'us semblaran depriments almoines. Nosaltres, les riques y desenfeinades, no volem fer-vos cap caritat material, que, per esser en diners, podria ofendre-us. No són els diners del ric lo que més manca al pobre: es el seu amor; y, per remerciar Déu d'haver-nos lliurat dels treballs que porta en sí la vostra pobresa, volem imposar-nos una tasca: la d'embellir vostre casal mentres laboreu com les abelles. Nosaltres hi portarem els elements que poden instruir-vos y agradar-vos, sense exigir de vosaltres altra recompensa que veure com deueniu ben conscients dels vostres devers, per esser sempre bones, coratjoses y honestes, per elevar-vos dintre de vostra humilitat. Nosaltres, les riques, serem el perfum de vostra vida; serem vostres mestres, vostres amigues: *no vostres patrones.*»

* * *

Considero, doncs, que, per evitar en endavant aquestes y altres que podriem

dir desviacions de l'esperit femení, cal, per tots els medis, orientar la dona a fi de que tingui ple coneixement de quins són els seus veritables devers morals, socials, religiosos, civics; els qui són d'unic profit y d'única utilitat y transcendencia.

Moltes de les qui avui semblen formar entre les propulsores d'aquest moviment social a Catalunya, són ja dones fetes, esposes, mares: no cal, doncs, comptar per elles en una *reeduació* definitiva; més jo crec no solament possible, sinó eficaç en alt grau, per contrarrestar molts errors d'orientacions primitives, el posar al llur alcanç lectures sanes y serioses, fomentar la llur assistencia a les conferencies de vulgarització instructiva... de literatura, de sociologia, d'art, de pedagogia, de moral, de ciencia, etc., etc.

Fins ara, l'immensa majoria de les senyores barcelonines han tingut temps de *fer marxar* la casa boi passant quasi bé tot el dia al carrer corrent de botiga en botiga, de visita en visita, compartint el llur temps entre frevolitats y algunes pràctiques religioses portades a cap sense l'alt fervor que

hauria de presidir-les sempre, esmersant-hi la més estupenda de les activitats y de les... inconsciències!... aquí, en aquesta terra, on tanta falta fa a l'obra social la cooperació de la dona!

Doncs bé: si aqueixes senyores s'habituen a dedicar un parell d'hores diàries (de les moltes que perden en coses inútils) al llur perfeccionament moral y intel·lectual, freqüentant els llocs on no's llueix y on no's critica, els llocs ont un escolta y aprèn, hauran fet una gran obra moral y social, que'ls serà profitosa an elles y an els demés, de retop. En les visites que aprés facin, podran parlar, fins amb els homes, de coses útils y alhora agradables; podran fer proselitisme en favor del bé y de la cultura generals, a l'interessar amb llur conversa en lloc de propagar banalitats o murmurations, o de prestar-se a crítiques que sempre deixen rastre de llot per allà on passen. Sabran educar o fer educar els llurs fills més conscienciosament, y plauran més als llurs esposos, perquè cada dia ells els veuran gracies noves, gracies espirituals, les úniques que amb el temps creixen, les úniques

que són patent d'eterna joventut y d'immarcessible bellesa. Y fins, d'aquest viure, en que la seriositat no'i ha d'excloure cap encant, sinó al contrari, ella'n devindrà necessàriament més bona cristiana y catòlica més convençuda; car, posada davant de sa pròpia consciència, amb els ulls ben oberts per les clarors d'una intel·ligència cultivada, la dona capirà millor les altes veritats que eleven l'ànima vers les regions serenes, alhora que li deixen l'esperit més assequible, més misericordiós y consolador per a les humanes misèries y les humanes tristesses.

Ella practicarà aleshores aquells veritables actes de caritat que porten en sí llavors fecundes, en lloc de fer aquelles estèrils manifestacions de beneficència tant inconscients com fa de vegades. Y, com més conscient devingui dels seus actes, la dona devindrà més perfeta y agraciada, y se sentirà més forta per resistir l'inútil, l'infecon *ballotement* al que semblen deixar-se anar morbosament tants y tants esperits femenins qui podrien prestar la llur utilitat al perfeccionament general.

Mes, senyors, cal que l'home la guï amb gran respecte, atenció y amor, a la dòna, pels nous camins ont anhela entrar. Que no la abandoni, que l'aculli y aconselli, y sobre tot *que no la ridiculitzi*; ans al contrari, que la respecti més, més cada vegada, com més la vegi que vol elevar-se. Aquest es l'unic dever de l'home: no cap altre. Lo demés, ella 'u farà.

* * *

Un altre dever *social* hauriem d'emprendre, senyors, senyores; y an aquest, per més trascendental, consagrar-hi tota nostra atenció. Me refereixo a la tasca de l'educació y instrucció de les nostres filles, les futures mares de la Catalunya del per-vindre, les qui porten en elles, com en tabernacle sagrat, la llevar d'una Espanya futura.

D'aquest punt, ne parlarem un altre dia detingudament si a Déu plau, y si vos-tès me fan l'honor y la mercè de tornar a escoltar-me.

Avui me limitaré, abans de termenar, a

suplicar als pares y mares la llur atenció sobre aquest punt, d'una transcendència extraordinària.

L'hem tinguda, fins ara, tant lamentablement descuidada, aquesta cultura de la dòna, en les terres llatines!... Ho senten tant, això, n'estan tant convençuts els pares qui, no trobant-se supeditats a invencibles obstacles pecuniaris, se preocupen un poc de la felicitat de llurs filles, que les envien a l'extranger a educar-se y instruir-se, a formar llur esperit y llur cor.

Però aquesta anomalia, nosaltres, no hauriem de voler-la : no hauriem de permetre que la *nostra* dòna ns la facin els anglesos, els francesos, els belgues, els suïços, malgrat llurs imponderables condicions d'educadors. ¿Per ventura ns les envien ells a aprendre quelcom, les llurs filles, aquí?

Les nostres filles, el fruit de nostres amors, les mares futures d'aquesta Catalunya a venir que tots somniem tant forta y tant bella en l'universal concert dels pobles cultes, *les nostres dònnes les hem de fer nosaltres.*

Es una noble missió, aquesta, que sabem portar a cap el dia que'ns ho proposem amb fermesa. El català *pot tot lo que vol*, fins *pot esser abulic quan s'ho proposa*, gracies al seu temperament equilibrat.

Doncs bé: emprenem-la tots, aquesta tasca santa de *fer la nostra dòna*.

Es solament sota 'l nostre cel, a l'escalf del nostre sol y al sanitós aroma dels nostres oreigs que poden esclatar ben purs nostres plançons; es baix l'ampar de nostre amor, amb la tendresa de nostre bes y davant de nostres ulls que les nostres filles han de fer-se gentils, sanes y florides de tots els perfums, de totes les gracies d'una escaienta feminitat, alhora que fortes, conscients y lluminoses de tot el poder, de totes les clarors que's desprenen del cultiu de la ciencia, de l'art, de tota utilitat fisica, moral, intellectual.

* * *

Perdonin-me, senyors, senyores, si de nou, acudint al coratge que en mi sento, y

a la suprema esperança que tinc posada en vostès, els prego que no deixin de tornar a escoltar-me 'l vinent dimecres.

Aquest parlament, o, millor dit, la lectura d'aquestes incorrectes consideracions, es el portic per on jo anhele mostrar-los mes orientacions: uns plans a l'estudi dels quals vinc dedicant-me fa molts mesos, quasi anys, y la qual realització hauria de portar, sens dubte, un gran profit, un gran bé a la societat catalana en particular, y tal vegada a la societat espanyola en general, més endavant, si aquells plans arribessin a realitzar-se per voluntat de tots els catalans, com jo ardentment y fervorosament desitjo.

Quan vostès m'hauran sentit, senyors, senyores, malgrat que sien els meus plans de no massa dificil realització, sens dubte alguns (molts tal vegada) d'entre vostès me motejaran de somniadora, d'idealista, d'utopica, a mi, que en tantes ocasions he mostrat intèns descoratjament!... Mes jo, desde ara, vull recordar-los aquesta logica vulgar: ¿quina de les més grans realitzacions, de les més marcades utilitats mun-

---

dials, no ha començat per un somni, per una idea, per una utopia?

En cambi, ¿quina obra utilitaria ha nascut mai de l'egoïsme individual o de l'abulia d'un poble?

HE DIT

SEGONA CONFERENCIA.

SENYORS :

SENYORES :

ABANS d'entrar de ple en la divulgació dels plans de reforma educativa que, segons vaig indicar en ma darrera lectura, han sigut objecte de les meves investigacions y d'aquestes conferencies, si vostès m'ho permeten, examinarem plegats, ben d'aprop, sense voler-nos enganyar amb il·lusories y falses conclusions, l'educació que avui reben a Catalunya les filles de familia: les *nostres* filles, aqueixes criatures que són sagrades, perquè — com deia dimecres passat — porten en llur sí la llevar del demà, el pervindre de nostra raça.

Jo crec que es precisament necessari

fer aquest examen, aquest estudi, amb tota consciència y minuciositat, per pesar millor, y dosificar-los, els remeis que cal aportar an els mals actuals.

Jo sempre he cregut que, per a millor guarir tota malura, no calia tenir-la amagada: al contrari. Y nosaltres hem de voler conèixer a fons les causes que fan, de la dòna espanyola, una de les més incultes d'Europa: d'altra manera, tota investigació fóra temps perdut. Y les iniciatives noves són tant més utils quan vénen a curar, més que no pas a crear.

A l'encarir la necessitat d'aquesta anàlisi, no voldria pas que s'imaginessin que jo tracto d'arrencar les nostres arrels tradicionals: de cap manera.

Soc dels qui creuen que «la tradició es cosa santa y preuada, y que, si 'l tancar-se dintre d'ella, com en un ritual invariable, es una perillosa inercia, en cambi tota educació qui oblida les tradicions devé impotent, com tota educació que no vol eixir dels antics motlles, y no's transforma seguint les evolucions dels temps, es caduca y esteril».

Jo no ambiciono destruir amb mes doctrines res de lo que sempre fou patrimoni de la dòna catalana: les seves grans virtuts de raça ni 'ls seus nobles y cristians sentiments; al contrari: vine a oferir els medis de refermar-los, fent la dòna menys rutinaria, més util, més conscient d'aquests sentiments y d'aqueixes virtuts, per a que pugui aplicar-los a sa propria felicitat y a la d'aquells per qui ha de vetllar o entre 'ls qui està destinada a viure; felicitat que ha d'espargir-se com un encens en la vida social del nostre poble.

Tenint això en compte, jo 'ls prego, doncs, senyors, senyores, que no's deixin influir per l'emotivitat que podria causar-los, en certs moments, la claredat... la sinceritat un poc dura, d'alguns dels meus conceptes.

* * *

Jo crec que es necessari defugir els paliatius per als mals que pateix l'estat social de nostra terra, car jo considero aquest, arribat a un grau de perill en el que ja s'im-

posa la cirurgia, si 's vol salvar la nostra personalitat.

Fa molt temps que tothom vol imposar la seva terapeùtica a les nostres malalties socials; y, fins ara, les diverses aplicacions que han sigut fetes han conduït, tot lo més, a molta fressa de... plats trencats.

Els metges que les han vist desde fòra, com no coneixen nostre temperament, voldrien aplicar-nos uns remeis prou radicals per acabar amb elles, y sobretot... amb el malalt.

Els metges de dintre casa (els amics que podrien, si no guarir-nos del tot, fer-nos gran bé), potser perquè són *nostres* y els cega l'amor que'l pacient els inspira, no gosen atacar les causes (qui sab, potser, si es perquè haurien d'atacar-se a sí mateixos!). Y s'entretenen tant en discutir la bondat dels llurs encontrats sistemes *curatius* y dels llurs especifics, que acaben per no fer res: res més que obstruir la porta de la cambra ont el malalt sofreix, y aturdir-lo amb llurs crits y baralles. Mentrestant el mal creix, y, com a conseqüència terrible, les forces del pacient minven.

Ai! quantes vegades, davant de nostres lluites polítiques y socials, he recordat la faula d'Iriarte *Los dos conejos!*

Y si, en les presents circumstancies, prescindint valerosament del meu caracter de dòna, y fins de *senyora de ma casa* (com si no'n tingués prou amb el *Sant Benet* que representa, en nostres terres, per a una dama, el qualificatiu de *literata*), m'he atrevit a pujar els graons d'aquesta docta tribuna, es perquè allà, lluny (lluny sortosament encara), amb aqueixa fina percepció que sol concedir-se-ns a les dònes, me sembla veure-l venir, l'enemic, l'àrbitre que, com en la moral de la faula, resol les disputes.

L'enemic que jo presento, el definitiu arbitratge, es quelcom terrible com la mort per als qui aimem nostra personalitat y ens ne sentim orgullosos: es l'enderrocament de tanta labor noble, de tants sacrificis com s'han fet fins ara per Catalunya; es l'aniquilament de tota esperança de regeneració... es lo que podriem dir-ne *deixatament* de la nostra individualitat dintre del dinamisme d'Espanya, no per portar-hi

nous elements de força y enaltiment... sinó per apagar-s'hi, per morir-hi trista y lamentablement.

. . . . .
(Vostès me perdonaran aquesta breu *elucubració* política-social pessimista, y penso que m'agrairan que no continui a desenrotllar en aquest to el *lied-motif* de les meves orientacions.)

Els cervells femenins són aptes, jo crec, per *comprendre*, en principi, y sobre tot *sentir*, tota cosa sense que's noti la diferència de... pes que s'ha trobat que existeix entre 'l cervell de l'home y el de la dòna; però crec que, en el *terreno* de l'exposició teòrica d'aqueixes comprensions, les dònes no'i podem desempenyar el paper brillant que fóra de desitjar. Per això prefereixo tornar a reprendre ma dissertació a un punt menys perillós, menys trencadiç per al petit prestigi que amb tanta amabilitat me concedeixen al prestar-me atenció.

* * *

Me sembla que'ls pregava que no's dei-

xessin impressionar per l'obra de... cirurgia (*menor o... major*) que m'he proposat fer, davant de vostès, de l'estat en que 's troba generalment l'educació de la noia a Catalunya; estat, si bé perillós, ben esperançador encara y que jo tinc la vanitat de creure-m poder diagnosticar y tractar com especialista.

Aquesta especialitat *femenina* (que, sens dubte pretenciosament, me reconec), no vol dir que no'm trobi forçada a haver d'introduir-me en el camp masculí durant el curs de la meva anàlisi. Però... no s'espantin, senyors : no serà més que en allò que's relacioni amb nosaltres... amb la dona. Solament que, essent tant veïns els dos camps d'acció y tenint tant de comú, potser més de lo que'ls plagui, rebran vostès, senyors, la meua visita d'*intervenció*, en la que no'm serà, sens dubte, possible abandonar el bisturí. Per un cas, jo vull implorar a l'avançada la seva galanteria, la seva indulgència y generositat, y també la seva fortalesa, si senten la fiblada de la petita eina d'acer. Vostès, senyors, són homes; són el sexe fort; y, si 's planyessin massa,

¿què pensariem, les dònes, de la seva resistència?

Après d'haver-los previngut d'això, els prego que'm perdonin. És més: espero veure-ls prou gentils, en lloc de mostrar-me rancunia y malvolença quan hauré acabat, per entonar, à *votre tour*, senyors, un *mea culpa* ben convençut, si'l cas se presenta; un *mea culpa* que podria esser un bell arc de Sant Martí que irradiés sobre l'avenir cultural de la dòna catalana.

* * *

Y, si això no fos prou per invocar el llur interès... a vostès, senyors, m'endrego ara, no a les senyores: escoltin-me amb una mica de bona voluntat.

Per què anhela esser bella y agraciada la dòna? Per què esmerça tant de temps en recerca de bonics per engalanar-se? Per a qui aqueixes heroiques lluites que sosté contra l'implacable mà del temps?... lluites que vostès, tant sovint, més ridículitzen que agraeixen, essent aixís que haurien de respectar-les sempre, car no porten

altre fi que estalviar als esguards de l'home 'l trist espectacle de la marcidura d'aquelles flors en que un jorn ells xuclaren l'alegria que li feia batre 'l cor.

Doncs la cultura, l'espiritualitat de la dòna (bé 'u sabem tots, y ja vaig dir-ho) es sa eterna bellesa, es sa joventut immarcescible, y aquestes haurien d'esser, senyors, per a vostès, logicament, fonts inestroncables de consolacions y de ventures.

Jo n'he conegut més d'una d'aquelles dònes de cabells blancs, de cos sense morbideses, desdibuixat, qui guarda encara la gracia del somriure y l'encant perdurable d'una paraula lluminosa. Al costat d'aquelles amables velletes, ¡que bé s'hi troben, els qui saben sentir! que coses aprenen de la vida, els qui han d'entrar-hi encara!... Jo he vist, a l'encís d'elles, acullir-se homes joves, sans de cos y d'esperit, après d'haver passat a frec de seduccions juvenivoles y ardents sense endur-sen d'elles més que desencant y avorriment.

Oh la consoladora y dolça bellesa de la dòna d'esperit qui ha sapigut envellir y restar dòna!

* * *

Veig que me'n torno a anar per les branques. Perdonin-me, senyors; excusin-me, senyores y amigues meves: jo volia interessar als meus amables oients en favor nostre, oientes meves amables, recordant-los que, si l'home es el destinat a gaudir dels encants fisics de la dòna, es per ell sobre tot, també, que la dòna ha de voler elevar la seva espiritualitat, els seus sentiments, y ha d'anhelar la seva perfecció moral y intel·lectual, per omplir la vida del seu company de nobles alegries.

. . . . .
Més també jo voldria fixar un poc l'atenció de vostès en una altra faç de la vida de la dòna, o, millor dit, en un altre destí que'l de formar, amb un company, una familia. Si, en el curs de l'existencia femenina, l'amor no'i ha arrelat, ni s'ha complert en ella sa maternal missió, ni la seva fe ha sigut prou forta per portar-la a consagrar-se a Déu, lluny de les batalles de la vida; si 'l desengany, el desamor, la falsia o l'egoïsme masculí han malhaurat tots els

seus somnis, han malmès totes ses esperances; per què no hauria d'esser per a la dòna soltera, encara més que per a les altres, font de consols morals y ajuda materialment profitosa, si la necessita, aquest cultiu de l'esperit que jo preconitzo indispensable per a la dòna?

Y, si les dònes hi han de pensar molt, en això (en aquesta, per a tantes, espantable contingència de restar solteres tota la vida), també hi han de pensar els homes, y mostrar-se respectuosament meditatius davant d'aquest estat, que serà tal vegada l'pervindre de llurs filles y germanes: el de la dòna sola, sense caliu d'amor, sense dignificació d'esposa y glorificació de mare.

¡Quant poc se preocupen d'aquesta vulgar y freqüent contingència de la vida femenina, al formar la dòna!... ¡Qui hi ha pensat seriosament?

An aquestes dònes, si no han tingut ideals caritatius, humanitaris, en els quals vessar el tresor d'afecció que tota dòna porta, al néixer, com do preuat del Creador; si llur esperit no ha rebut la llum d'una seriosa cultura; no'ls *basta* llur re-

ligiositat per amorosir-les. Aqueixes dones acaben per ressecar-se, per amargar-se y, finalment, devenir el tipu, per a tants odiós, de la *solterona*, mesquina, desagradable, intransigent, esclava de tots els petits y grans defectes inherents a la dona, sense cap dels seus atractius.

En cambi, si elles han rebut en llur juvenesa elements d'una cultura sabiament eclectica; si a la bona hora'l llur esperit s'ha obert an els entusiasmes per a tot lo que existeix entorn d'elles de bell, de bo y sà y utilitari dintre de la vida, aqueixa dona serà tot una altra.

En lloc d'un element nociu o inutil en la societat, la soltera devindrà un ser amable, util, capaç dels més grans serveis, per sa cooperació més autonoma a la tasca de les educadores, de les mares de familia, de les artistes, dels benefactors de l'humanitat. Y, alhora que treballarà a la ditxa y al benestar dels altres, treballarà per a ella mateixa, car no tindrà temps d'amargar-se l'existència pensant en si aquesta, per a ella, ha estat o no fallida.

* * *

Senyors, senyores: Vaig a permetre-m dir quelcom que'ls extranyarà sens dubte per l'arruixament que representa en una persona no sospitosa de... *catalanofobia*, com jo'm cree ser-ho.

D'aquesta cosa jo cree que en el fons tots n'estem perfectament convençuts; emperò no'ns agrada que'ns la diguin els altres.

Ens agrada tant poc, que, per no oir-la d'altres llavis, alguns (bastants), davant de certes evidències innegables, la reconeixen ells avant, amb un orgull més pueril que reflexiu.

Es això: *els catalans d'avui, salvant comptades excepcions, no som senyors de mena; manquem d'aristocratització.*

Sembla cru, sembla dur... veritat?... això. Un home de remarcable saviesa, qual virtut y talent tothom reconeix a Catalunya (fins aquells a qui no solen ser simpàtics els hàbits religiosos); un home qui, procedent de la província, es a Barcelona tingut per un sociolog de gran competència; sol dir, amb un somriure ple de bondadós

optimisme: «— A nosaltres, els catalans, se'ns coneix massa, encara, que hem baixat del Montseny, de les seves Guilleries, del Montsant, del Pireneu, per bastir al pla ciutats modernes. No som encara ben bé ciutadans, y som encara un bon xic selvatic... Però deixem venir els temps... y veurem grans coses belles, d'aquesta forta raça.»

Y es que, aquest respectabilíssim amic meu, sab com ningú de quina inteligencia y de quines extraordinaries capacitats es posseidora aquesta nova ciutadania qui guarda en sa soca la força y l'aroma de les velles pinedes, alzines y roures de les altes serres catalanes. Ell sab que l'aristocracia d'avui es la del diner y la del talent, com fou la d'ahir la dels heroïsmes més o menys romantics. Y per això comprèn, com jo, com tots, que solament d'una raça com aquesta, el dia que hagi assolit una completa espiritualitat, pot eixir el poble model: fort, sà, bo, sapient, y alhora refinat.

* * *

Ara bé: partint d'aquella basa, estudia-

rem lo que en materia d'educació sol resultar d'aquest origen de nostra ciutadania.

Continuament solem sentir frases com aquestes: «—A Barcelona no'i ha societat.» «—Barcelona es un poble.» «—Els catalans són ordinaris.» Fins hi ha qui'u diu també de la llengua nostra, això. Y, molts que'u declaren, per aquest motiu prefeixen, *aquí*, parlar entre ells, a tot estrop, un llenguatge compost de paraules castellanes, y que té, amb l'armoniosa y bella parla de Cervantes, tant... extranya semblança que, quan surten de Catalunya y's comuniquen amb castellans de pura soca, aquests troben *«que'l català se sembla bastant al castellà, ja que'l comprenen en gran part.»*

Passem.

* * *

A Barcelona i ha societat, més no la societat ben definida, ben espurgada de rustecs atavismes, que correspon a una capital de la seva importancia. No s'han fusionat encara la vella noblesa y la noblesa nova, y evidentment impera com la més

abundant, la més vibrant, la nota menestrala, la qui encara resisteix al refinament, a la modulació, y, per lo tant, desentona sovint, causant el desesper de tots els qui anhelem per a Catalunya un refinament de raça qui, sense desvirtuar-ne les sanes distintives nadiues, arrodoniria els caires y suavitzaria les aspreses ataviques.

Doncs bé: en aquesta societat, composta d'alta y petita burgesia, es on cal educar la dòna; on se fa més palesa, més evident l'actual incultura femenina.

Darrerament, en *Feminal*, he vingut ocupant-me en unes consideracions de les que'm permetré extractar-ne algunes aquí, ja que pertanyen al tema d'aquesta conferència.

«Poderosament latent s'agita, d'uns quants anys an aquesta part, en el sí de les families barcelonines, un problema lamentable, ple de menaces, gorjat de temors: «Cada dia 's fan *menos* matrimonis. Els joves, si no s'allunyen del *flirt*, del festeig, se fan el, sort quan se tracta de casar-se. Per què?»

Salvant honroses y per sort encara no

massa escasses excepcions, es cert: els joves de la nostra anomenada *bona societat* (composta en quasi sa totalitat d'un respectabilíssim contingent d'antigues famílies menestraleres enriquides), els joves... no's casen. De dia en dia semblen trobar noves excuses per a l'allunyament que mostren a la formació d'una família: excuses que, exposades francament, no deixen d'aparèixer com motius (ben plausibles, per dissort) als ulls d'aquells qui no'ns volem, ni'ns podem enganyar respecte del nostre estat social, y sobretot respecte de les circumstàncies que solen concórrer *generalment* en la majoria de noies casadores.

L'evolució educativa de l'home y de la dona no ha corregut, no corre parella encara, entre nosaltres; y per això sol succeir que la dona, y sobre tot la noia catalana, se senten poc *à l'aise* davant d'un home, y aquest, quasi sempre, no sab pas com tractar-les. Me refereixo, està clar, als homes de mèrit, no als banals gomosos, rics o no rics, però quasi sempre vulgars, inútils o nocius y faldilletes. Al dir *un home*, m'atinc an els que posseeixen un esperit

cultivat y enfortit per l'estudi, pels viatges, pel veritable coneixement de la vida.

Doncs bé: observeu un d'aquests homes, que no escassegen a Barcelona. Ell freqüentarà, si no amb gran assiduitat, amb plaer, els llocs ont hi ha... exposicions femenines: teatres, passeigs, espectacles publicis. (Belles exposicions, es cert, car a la barcelonina no pot negar-se-li hermosor y elegancia, y, d'uns quants anys ençà, un bon gust en el vestir que poques altres dònnes poden envejar-li.) Però an aquest home no'l trobareu quasi mai en visites ni en reunions familiars, aquests petits aplecs, tant grats a l'esperit y als sentiments, en els que homes y dònnes se mostren més ells mateixos. Y es que, en aquests aplecs, l'home culte *no s'hi sol sentir bé* encara; car, salvant algun que altre cas particular, ¿de què parlaria amb les dònnes allí reunides? ¿De modes? ¿De festes? ¿De banalitats que no l'interessen? ¿Pot posar-se a murmurar amb elles? ¿De dides o de criades? ¿De *saldos* y gangues? ¿De festeigs? Y, amb les noies casadores, ¿de què pot parlar aquest home?...

¿No està en l'opinió general l'evidència dels grans defectes que posseeixen la generalitat de les noies de la nostra societat educades en nostres grans col·legis? Aqueixes mateixes noies qui sovint més solen brillar per llur bellesa, elegància y fortuna, són una demostració viva de que 'ls pares han cuidat molt de llur ornamentació superficial, però han desatès d'una manera deplorable l'educació, la cultura, les virtuts que fan la dòna digna d'ocupar el lloc que li pertany de dret, dintre de la societat y dintre de la família.

Jo he tingut com ningú ocasions d'observar els resultats deplorables d'aquests descuits dels pares en l'educació de les noies: la freqüentació d'aquestes al teatre estúpid o desmoralitzador, *mentres sigui en dies de moda*; les lectures malsanes y perturbadores; els actes religiosos, rutinaris, portats a cap sense la veritable Fe, sense 'l real coneixement de l'excelsitut de la religió professada; els actes de caritat y filantropia, que per a elles no compten més que segons la fressa que promouen entorn de llurs noms: actes que podrien esser enno-

blidors, y dels que no acostumen treure altre profit que'l de rivalitzar-hi en elegancia, ja que queden reduïdes quasi sempre, aquestes pietoses manifestacions, a l'organització de funcions de teatre, balls, tomboles, etc., etc.

Y, dintre d'això, les grans y petites manobres per trobar marit, sense capir la transcendencia del matrimoni; el resultat de les petites passions filles de l'incultura, de la vanitat, de la presumpció d'aqueixes noies qui, en llur desconeixement de lo que fa moralment bella la dòna, solen anatematitzar o posar en ridicol tot allò que no arriben a capir moral, sentimental y intel·lectualment.

Ah!... Ben sovint l'amargura m'ha pujat als llavis, ha tornat fel la tinta dels meus escrits, quan m'he sentit a frec d'alguns pobres cervells femenins, incapaços, en llur vulgaritat, no ja de resoldre 'ls meus senzills problemes de la vida: de comprendre-ls tant sols!

Y n'he consultat el cas amb els homes joves de nostra societat... no amb els que serveixen de figurins de sastre, sinó amb

els qui són l'avenir de Catalunya: homes d'esperit cultivat, de brillants carreres. Els he sentit y... he comprès doblement, unint llur amargura a la meva, el per què no's casen més de quatre; el per què a l'hora de la plena joventut no s'uneixen a una companya sana de cos y d'ànima, el qual esperit capeixi'l seu, o la qual ductilitat de caracter les faci sentir l'afany de devenir, a més de l'esposa amant, l'amiga qui compren, la mare qui sosté, la companya qui ajuda y contribueix a l'enlaira-ment del company.

Els pares són els culpables d'aquest estat moral y intel·lectual de les llurs filles, per aquesta confiança refiada, aquesta indiferència amb que han deixat que s'eduquessin en les nostres institucions, tant deficientes avui aquí on tanta utilitat podrien y haurien de prestar si les persones que les dirigeixen hi introduïssin les reformes necessaries seguint les modernes evolucions socials.

Y ben sovint, quan s'enruna y s'esfondra un matrimoni que semblava haver-se fet amb totes les condicions de felicitat,

els pares donen la culpa a l'*home*, al marit, de la desgracia de llur filla. Y, si anessim a analitzar el motiu d'aqueixos terribles en-derrocaments imprevistos, ¡quantes vegades hauriem de llegir sobre les ruïnes d'una familia 'ls versos del poeta:

Quand vous voyez le toit qui fléchit et s'affaisse,
Du logis familial que le malheur oppresse,
Cherchez d'ou le mal vient:
La valeur de la femme est la poutre maîtresse:
Sans elle rien ne tient.

Escolteu aleshores els homes sincers:
«—No m'ha sabut comprendre!»

¡Quins carrecs més formidables contenen per als pares aquestes paraules:

«—No m'ha sabut comprendre!»

Y ¡com es cert que, en la nostra terra, ont es la dòna tant plena de gracia y on podria trobar-se la dòna forta, l'esposa model, la mare perfeta, mercès a ses virtuts ataviques, poques dònes se troben en condicions de *comprendre* 'l seu company! Y quan un hom pensa que no es tant per manca d'inteligenca com per no haver-la cultivada... ¿no sembla encara més deplorable?»

Un altre problema social s'interposa

davant dels desitjos d'aquells homes qui, sentint-se inclinats a la vida de família, de bon grat se casarien y tindrien fills, y viurien aixís ditxosos: es el problema pecuniari, que fa avui a l'home recercar, abans que tota altra condició, en la dòna, la de que sia posseidora d'un bon dot.

La vida moderna té moltes exigencies que'ns esclavitzen; y avui, un burgès qui guanyi o disfruti d'una renda de cent duros mensuals (lo que era abans quasi una fortuna), no gosarà casar-se, per no exposar-se a inevitables fracassos, si la dòna que ell trii no li porta al menys, una renda com la seva pera viure *modestament*.

Y, com són més nombroses les noies sense dot que les que'n tenen, y més les inclinades al luxe que a una prudenta economia, es just que també per aquest concepte augmenti 'l nombre de solters y de solteres, lo que s'evitaria en gran part si aqueixes noies posseïssin elements de cultura que, contrarrestant la manca de dot, els permetés disfrutar d'uns guanys equivalents a la renda d'un petit capital.

Salvant alguns casos excepcionals (dels

que darrerament s'ocupava en *Mercuri* i nostre distingit sociolog D. Frederic Rahola al comentar les capacitats de la dona catalana en materia industrial y comercial), cert camp d'acció y producció social sembla encara clos a l'ingerencia femenina, y lo tristament cert, es que no es tant per les lleis com pels costums y com per atendre a ridicols y esterils prejudicis.

Aquí, les dones, les filles de familia, no apliquen llur inteligencia y llur activitat més que als afers casolans o a les frivolitats. Es més : fins, per a moltes d'elles, per a la majoria, una dona que ocupi la seva inteligencia o les seves mans, y sobre tot *que guanyi diners*, es considerada com un ser de classe inferior a la seva, ser al que s pot ridiculitzar, amb gran menyspreu, encara que aqueixa dona posseeixi una cultura o unes capacitats qui li permetin viure sense esser una càrrega per a ningú, sinó tot lo contrari; estat social altament dignificador.

A proposit d'aquesta opinió que solen tenir moltes dones d'aquestes terres respecte de les capacitats femenines, recordo la trista impressió que'm causà una vegada i

criteri d'una *senyoreta* que desitjava agraviar y desprestigiar publicament una senyora qui, per ses especials condicions de cultura, ha arribat a ocupar en l'intellectualitat catalana un lloc que, no solament li ha permès resignar-se a imprevistes adversitats de l'existència, sinó també instruir sos fills sense esser una càrrega per a ningú.

L'agravi public, l'injúria depriment amb que aquella *senyoreta*, filla de família catalana, creia deshonorar la que considerava gratuïtament com una enemiga, consistia en declarar-se, en la premsa, «*massa noia de sa casa per fer d'escriptora*».

Aquesta trista declaració va semblar-me terriblement dolorosa per la lamentable eloqüència que encloïa. Y una immensa llastima va apoderar-se de mi al pensar en el destí a que 's veurién reduïdes, a Catalunya, tantes y tantes *noies de sa casa*, com aquella, si per desgracia 's trobessin davant de certs problemes morals y materials, fills de les contingències de la vida, amb el sol bagatge de llurs mans blanques y de llur cervell buit, perduda l'auriola de pocs o

molts cabals amb que avui disfrecen tan-tes dònnes l'inutilitat y vanitat de llur existencia, la buidor de llur ànima, y l'absencia absoluta de tot cultiu moral y intel-lectual.

Sí: vaig sentir una profunda llastima per aquella ingenua declaració feta publi-cament per *una filla de familia catalana*; y alhora s'apoderà de mi un ardent desig de posar totes les meves forces al rapid asso-liment d'una cultura femenina en nostre país, que estalviés en endavant coses tant funestes y... vergonyoses com la declaració que acabo de permetre-m recordar aquí.

* * *

Sí: els homes se retrauen del matrimo-ni, principalment, per les dues causes cita-des: l'incultura de la dòna y les raons pe-cuniaries.

Es clar que no manquen, a Catalunya, moltes filles de familia, bondadoses, modes-tes, senzilles, ben educades y relativament instruïdes; però aquestes són, en general, les qui s'amaguen com les violes en les

ubagues, en les parets familiars de l'antiga burgesia catalana, entre les que no són admesos més que'ls parents o 'ls antics amics hereditaris. Filles de mares de virtuts austeres, per a les qui la vida no ha tingut agitatscions ni lluites, aquestes noies no solen tenir amigues, ni jovenivoles aficions; no els falta director espiritual a qui, a manca de greus turbacions morals, consulten fins la forma dels vestits per a que sia ben modesta; no van mai al teatre, ni freqüenten els passeigs ni 'ls llocs publicos on senten que quelcom fereix llurs placides creencies. Les pràctiques religioses s'enduen tots llurs entusiasmes. Elles són blanques, pacientes y laborioses: llur vida s'escola silenciosament, sense sotragades, com rierol cristallí sota les eures. Elles saben y admiren la vida de totes les Santes Verges del Martirologi. Són bones, pietoses y benefiques: van soles a l'iglesia, y surten amb llur mare a fer rares visites de tradicionals compliments. De llurs mans actives y destres neixen labors de maravellosa paciència y d'irreprotxable confecció: cuiden de l'economia domestica amb precisió matematica; y, en llur casa,

els armaris de la roba blanca, que es tota cosida per elles, no'ls guarden cap secret.

Si tenen germans, mai els fan manyagues y festes, però 'ls estimen fonament, els cuiden amb admirable sollicitut y preguen sempre per a que se salvi llur ànima, ja que ells van sols pels camins perillosos del món. Mostren gran pietat per als dolors materials, més solen ser intolerants y intransigents per les turbacions de l'ànima que elles no han sentit y pels dolorosos problemes morals que elles no capeixen.

An aqueixes noies, se'ls ha ensenyat a considerar l'*home* com un ser temible, quasi abominable, posat en el camí de la dòna per induir-la a pecar... y del qual han de guardar-se com d'un mal encomanadiç si volen salvar llur ànima. Senten parlar dels desenganys y treballs de les casades; y guarden devotament el secret de la llur ànima per a ben sovint deixar-lo esclatar entre les parets d'un convent; o resten *les tietes* laborioses y devotes, qui, al perdre la joventut, senten l'amarga y irremeiable buidor de les ànimes soles.

Aquelles noies, amb un poc d'expansió

hagueren pogut esser unes esposes y unes mares tal vegada perfetes, amb llurs preuades condicions y sentiments; més les severes consuetuts de l'antiga familia burgesa catalana, la manca de relacions noves que neixen de tot tracte social, la vida retreta en un ambient auster y rigorosament metoditzat, no foren a proposit per atraure sobre elles els homenatges masculins. Y com, per altra part, llur delicadesa, llur pudor instintiu, els féu refugir una unió *de conveniencia*, d'aquelles de que parlavem l'altra dia (raó social, ont, per crear una nova familia, cal que la dòna entri en el negoci amb un bon dot), elles prefereixen restar fadrines.

* * *

Al costat d'aquestes noies massa blanques, massa *effacées*, tipu encara molt freqüent en nostra societat, dintre del que tant sovint s'amaguen tresors de bondat femenina y un esperit ple d'exquisideses, — que ben cultivat faria d'elles uns sers tant encisadors com practics — apareix

una altra *especie* de la noia barcelonina, que es precisament *nostra*, per desgracia.

Es la filla dels nostres pervinguts, *la senyoreta rica, sense atavismes senyorils*, la qui es sovint bonica, elegant, graciosa, sobre la qual els ulls reposen com sobre un bibelot *charmant*. Però... no tracteu d'examinar-lo d'aprop, y sobre tot no'l fèu dringar, aquest bibelot.

Els pares, que quan eren petitets jugaven al carrer, a la porta de la botiga o de la revenderia, an elles les han fetes anar al col·legi perquè han viscut *en pis*; y, si de menudes no tingueren altres companys que la quitxalla de la portera, de grans elles han anat en *bons col·legis*. Allí 'ls han ensenyat fins d'escriure en francès a algunes, però no solen haver après de fer-ho en llur llengua nativa, y poc en la castellana, que es la oficial de la nació espanyola.

(No vull ni puc estendre-m sobre la sintaxi y l'ortografia de la generalitat de les noies casadores, que corre parella amb llur manca absolut de cultura: d'això n'estan vostès plenament enterats.) Aquestes noies, que tant abunden en nostra so

cietat, y que quasi pot dir-se que formen el principal contingent de les noies casadores de la nostra classe mitja (car totes elles solen tenir bon dot), moltes toquen el piano, canten, saben molt bé de ballar, són subscriptores de diaris de modes y llegeixen assiduament, sota 'ls ulls dels seus pares, setmanaris més o menys pornografics y verinosos; y, com saben treure la pols, fer dissabte, un xic de planxar y, més que repassar la roba blanca, fer calats y puntes. *frivolité*, irlandia y un xic de pirogravat, s'anomenen gloriosament *noies de sa casa*. Y als pares, antics (o no antics) menestrals, *els cau la baba* davant de tot *lo que sab* la seva filla.

Elles són les qui governen la casa, manant despoticament a la mare, a qui estimen per instint, però trobant-la ignorant y ineducada (ordinaria a voltes), y al pare, que consideren *un bon home* però que voldrien més polit, més *senyor*, més *fi*.

Aqueixes noies, moltes d'elles són riques, y han freqüentat els bons col·legis barcelonins, dels que n'han tret una vaga instrucció, una marcada pedanteria, forces

pretensions, y una absència absoluta de sentit moral en certes circumstancies de la vida, com per exemple en aquelles qüestions sentimentals que les fa prendre per confidentes de llurs amors les criades de la casa en compte de llur mare, ben coneixedores com són de l'altura de criteri en materia de consells de la bona dòna que les posà al món.

Al costat d'aqueixes noies, filles de pervinguts, — que són una ben escassa garantia per a la felicitat d'una llar, y adhuc de progrés per a la societat catalana—, tenim la filla del burgès d'antiga soca, modernitzat, els quals pares tenen tradicions de benestar, de riquesa, fins de *senyoriu*, però que'ls costums, les evolucions socials, porten a formar en el mateix grupu de noies casadores que'l tipu de filla de pervinguts abans descrita.

Regularment, aqueixes noies, desde l'edat de set o vuit anys, són recloses en nostres internats religiosos.

Deturem-nos un poc, senyors, sobre aquest punt d'importantíssima trascendencia, prenent-lo desde les seves arrels.

* * *

Als estrangers habitants o transeunts en nostra ciutat, els extranya en gran manera que existeixi aital nombre d'internats de col·legis d'ensenyança per a les noies barcelonines, mentres que en altres països aquests internats no són més que per a les filles d'aquells pares que resideixin lluny dels grans centres.

Aquí, on les mares de família són, generalment, *més dones de sa casa* que en moltes altres nacions en que la vida social porta a la dona molts més motius d'abandonar la llar, aquí es on les mares semblen més apressar-se en treure-s les filles de casa y resignar llur maternitat en mans de les comunitats religioses.

¿Obeeix això, tal vegada, a la *proliferitat* de nostres famílies?

¿Es un palès reconeixement de les deficiències educatives de la llar?

No s'explicaria d'altra manera, ja que la mare catalana es generalment un model de mares amoroses; y, sense 'ls motius més amunt apuntats en to de demanda, no's

pot comprendre 'l seu afany de privar del tot, a la nena, del seu *desenrotllament* en la llar familiar, a l'ombra y a l'escalf de l'ala maternal.

Més jo 'm pregunto: ¿es que, en realitat) les mares modernes, solem complir degudament nostra missió maternal?

Posem els fills al món, es cert, amb perill de nostra vida; però ¿quantes de nosaltres (y no sempre per raons de necessitat) confiem a pits pagats, que no sabem les miseries que encobreixen ni la saba que guarden, la criança d'aquella carn y sang nostra, d'aqueix ser que hem donat a la llum, y que tenim dever, després, de donar conscientment a la vida!

Passats uns breus anys de maternitat més o menys intensa, segons l'intervenció de dides seques, d'aies, de *mademoiselles* o de *miss* o de *fräulein* (les que si no saben res de nostres llengües y de nostres costums, són preferides), entreguem les nostres criatures a la vida del col·legi, aquesta vida que després (y entretant) sols entreveiem desde les sales de recepció setmanal colectiva. ¿Quantes, quantes mares,

deixen que llurs petitetes s'adormin sense llurs petons y obrin els ulls lluny de les llurs mirades! Altres mans, cuidadoses, solícites, sens dubte, més no *maternals*, són les qui ensenyen els tendres dits de les infantones a creuar-se en les primeres oracions. Y no sempre 's troben els llavis de les mares modernes a frec del primer dolor de la seva infantona.

No es mon intent el de combatre l'utilitat, ni tant sols la necessitat, dels col·legis congregacionistes, als qui confiem les nostres filles, com moltes de nosaltres hem sigut confiades; no. Jo 'ls prego, senyors, senyores, que sobre aquest punt, que vaig a tocar sense cap intent enderrocador, sinó tot lo contrari, amb un gran desig de perfeccionament, no's formin una falsa opinió de la meva, sinó que analitzin desapassionadament, amb mi, les condicions d'educació moderna que reuneixen les institucions on se formen, a Espanya en general, y a Catalunya en particular, les dones destinades a ser les mares de demà.

D'aquells col·legis, sien o no internats, d'apariencia tant sòlida, tant sanitària y

luxosa, en els que s'eduquen les futures dones, examinem-ne la constitució interior, sense predisposicions favorables ni desfavorables, serena y desapassionadament.

El personal educador y instructor es format exclusivament per religioses, les qui, en llur quasi totalitat, són filles de famílies espanyoles, educades per a una llar tranquil·la, tant severa en qüestions de moralitat com indiferent, y fins contraria a voltes, a les de cultura, a les evolucions obligades per la societat en la que'ns hem d'agitar, y viure, y produir. Y, generalment, devenen *mestres* sense altre títol ni altra experiència que l'habit que'ls permet viure en una comunitat. Elles han portat an aquestes comunitats, que s'intitulen *d'ensenyança*, virtuts y qualitats morals que'm guardaré prou de discutir y que admiro; entusiasme, fe, esperit d'anulament y de sacrifici que'ls ha de fer guanyar el Cel, an el que anhlen portar-hi, pels camins que elles creuen els únics, els millors, totes les ànimes que'ls hi són confiades.

Ah! Si junt amb això, elles, les bones religioses qui han renunciat al món per

dedicar-se a formar esperits y ànimes per a la virtut, reunissin a un temps unes condicions de cultura especials, una instrucció completa, uns indiscutibles coneixements professionals, y el perfet saber de l'existència —indispensable als pedagogs, als educadors de les generacions futures... ah! això fóra admirable, fóra'l *desideratum!*

Malhauradament, pel mer fet de llur professió religiosa, se troben desde molt joves, —y sense previa coneixença de les coses més essencials de la vida —allunyades del món, de la societat, de ses lluites y perills, dels seus costums. ¿Com podrien, doncs, les bones religioses, formar *definitivament* la dòna qui es destinada a esser esposa y mare?

Ademés, *gracies* a l'estat d'incultura general a que 's veu reduïda la dòna llatina, hem de consignar, amb veritable pena, que la major part de les religioses d'ensenyança a les qui confiem l'instrucció de nostres filles, careixen dels coneixements avalorats per uns examens pedagògics (que quasi cap d'elles ha sofert), ni han cursat les carre-

res que les lleis exigeixen als seglars per exercir el magisteri.

Y, malgrat tot, si examinem els programes de les nostres més importants institucions religioses femenines, són realment intatxables, y els llibres d'instrucció sovint escullits entre 'ls millors y els més moderns. Més, desgraciadament, això no es prou (y parlo per experiència propia y agena): aquesta instrucció de les noies resta limitada a *aprendre-s de memoria lo que diuen els llibres*. De manera que pot calcular-se fàcilment els coneixements que poden arribar a adquirir y conservar aquelles deixebles que careixen de memoria o no tenen una intel·ligència ben desperta, per exemple les nenes anormals que solen aquí estar barrejades amb les altres.

* * *

Durant el temps d'estatge en els col·legis, en els internats on se formen nostres filles, ¿quina intervenció tenen les famílies en llur instrucció y educació? ¿La mare? Ah!... La mare veu les nenes en el locutori

comú, una o dues vegades per setmana, en breu visita, si ses ocupacions y les distancies li permeten: si no, cada quinze dies. Se preocupa de que ses filles creixen, de lo que cal portar-los al col·legi, de la roba que s'escursa y s'enxiqueix y ha de reemplaçar-se... pregunta si mengen força, si fan bon dat, si avancen *les labors* començades... Y se'n torna a casa tant satisfeta, car la nena gran duia la banda rosa, l'altra la medalla y a la petita l'han feta del *Rebañito del niño Jesús*... etc.

¿El pare? Oh! sí! El pare, absorbit pel negoci, no's preocupa en absolut de lo que fan ses filles en els col·legis. Paga 'ls trimestres, les veu algunes festes, les troba primes (però es que creixen), *les veu* sanes y contentes (en apariencia) li sembla que com no's queixen gaire, ho *tenen tot*, y s'entorna tant tranquil a la fàbrica, al despaig, al negoci... y prou.

En temps de vacances, surt alguna vegada la buidor d'aquesta educació femenina. El pare, després d'un petit interrogatori accidental que sol tenir lloc en la taula de familia, rondina una mica, diu que

les noies no aprenen res; però calla desseguida, perquè la mamà li ensenya un *tapete* brodat y uns *cubre-fruteros* molt macos, y li demana «si es que vol matar les nenes fent-les estudiar tant...», etc.

Y, ara, sense voler entrar amb massa minuciositat analítica en un camp ple de deficiències, ocupem-nos breument d'alguns delicats detalls d'higiene, tant indispensables com desconeguts en la major part dels internats religiosos de noies. Preguntin els pares an aquestes quants banys generals prenen, durant el curs, en el col·legi, y en quina forma 's fa la *toilette* de les nenes, de les noies; quines lliçons d'higiene reben...

Les imposades regles d'un pudor mal entès, tant com els lavabos y dormitoris en comú, fan que aquesta *toilette* quedi reduïda a la netedat de les mans y de la cara, apenes el coll y a les orelles; y als peus (mil perdons!) amb prou feina cada quinze dies.

En quant a l'alimentació, es, entre dejunis y poc abundant, del tot insuficient per ajudar a la creixença de les noies; y,

si no, parlin per mi la quantitat de reconstituents y *extraordinaris* que porten els comptes dels trimestres, per comprendre-u millor. Sumem an això la quasi completa reclusió en les aules, amb (relativament) poques hores de sol y d'aire, sense sortir dels patis o d'un petit radi en els magnífics y espaiosos jardins de les institucions de noies.

Heus-aquí, en gran part, l'origen de molts casos de tuberculosi, d'anemies mortals per a tantes noies; heus-aquí també un perquè de tants infants migrats; heus-aquí l'explicació d'aqueixa plaga, cada dia més inevitable, de les dides.

Y parlem també un poc, passant, — ja que d'higiene 's tracta — de certs costums d'alguns dels nostres més anomenats internats.

Quan l'apat es finit, l'aparició de l'abominable palangana colectiva en la que, per taules, totes les noies han de rentar en la mateixa aigua 'ls llurs coberts, aixugant-los après amb el tovalló; de manera que, per simplificar el servei *domestic* del col·le-

gi, s'obliga a les deixebles a uns hàbits tant poc recomanables per a la salut com per a la netedat.

No'm cal citar aquí noms de col·legis: cada mare pot preguntar-ho a la seva filla, si n'es deixebra, si es cert això.

Ja estic veient com s'aixecarà sobre ma veu d'alerta un nuvol prenyat de grosses rancunies, car en nostra terra es un crim atrevir-se contra certes *intangibilitats*; més... no m'espanta, no, forta com me sento de la raó y de la veritat y del compliment d'un dever.

Ademés... ¿no està en el convenciment de cada familia, de cada deixebra, lo que jo dic? ¿no'u saben tant bé com jo?

Ara bé: ¿per quin motiu, aquestes regles d'higiene, com moltes altres orientacions pedagogiques, *que són observades en els col·legis congregacionistes catolics de l'extranger*, no han d'observar-se aquí, en nostre país, ont hi són més necessaries que en lloc? Consultades, alguna vegada, religioses extrangeres de les nostres institucions, m'han dit que «creien que, certs avenços que en altres terres són ja devin-

guts indispensables, aquí no tindrien adaptació *per causa de les famílies*».

Sobre aquest punt, dos de nostres més estudiosos y il·lustrats escriptors catalans, els Srs. Eladi Homs y Ramon Rucabado, han fet darrerament, en el diari *La Veu* y en la revista *La Catalunya*, una interessantíssima intervenció, qual lectura y estudi recomano als pares y mares de familia, y a les educadores en general.

* * *

Ara, si 'ls plau, seguirem un poc, lleugerament, l'existència d'aquelles noies, filles de familia, a llur sortida del col·legi, vers els quinze anys; epoca en que solen entrar les noies en la vida de la llar.

A algunes d'elles, a la major part, se'ls dóna una professora de llengües y de musica y una senyora o senyoreta, — si pot esser estrangera millor (exactament com en la primera edat de la nena), que tingui *bona presència* y vagi ben vestida (això es lo essencial) per acompanyar la senyoreta a passeig, a missa, etc., etc. Amb aquesta

acompanyanta, en lloc de fer passeigs higienics per les afores, *corren botigues*, van al *cine*, o fan els catufols, — seguides per algun o varis *admiradors*, — amunt y avall de nostres carrers més concorreguts. Això sol durar fins après que la noia ha sigut vestida de llarg (lo més tard possible, per no envellir la mare). Aleshores, amb un bagatge d'inutilitats, d'incomplements, d'errors y de morbosismes malaltijos, després d'uns quants *asaltos* y cotillons, d'unes quantes temporades de Liceu, de quelques viatges (més de proveiments de *toilettes* que instructius), després d'uns centenars de visites insulses, de freqüentacions plenes de buidor o de malícia, de lectures frevoles o malsanes, — entren moltes noies barcelonines en el matrimoni, emprenent aquell camí ple de grandesa, santedat y responsabilitats que ha de fer d'elles *la mare* dels homes de demà.

Es clar que, entre la general educació que reben les noies, aquí, a Catalunya, se donen casos (que són com una lluminosa excepció d'una regla lamentable), en que topeu devegades, en la nostra encara bon xic

hipotetica societat barcelonina, amb unes noies la qual intel·ligència y aptituts han estat conduïdes amb un seny y saviesa poc comuns; que són instruïdes sense esser pedants, y educades sense pesadesa; que saben esser alegres y serioses amb oportunitat, y distingides en el gest y en la paraula; que, sota les arts *d'agrément*, com solen dir-ne'ls francesos, són capaces de conduir admirablement les materialitats més vulgars de la vida de família sense perdre res de llur distinció.

Ah! sí: algunes d'aquestes noies tenim, per sort, a Barcelona; però cal cercar els jardiniers d'aqueixes flors, que embaumen com les violes boscanes y alhora brillen com la més bella rosa dels jardins, per comprendre quina mena de cultiu ha sigut empleiat per obtenir resultats tant envejables.

Ben segur que la mare y el pare són qui s'han donat plenament an aqueixa educació, enfortits de llur propria intel·ligència y del concenciós estudi fet d'unes palpables deficiències cuidadosament evitades; ben segur que l'educació y instrucció d'aqueixes noies ha estat vigilada amb cura

per un pare instruït y una mare intel·ligent, y que aqueixes noies no han sigut exclusivament confiades a un pensionat on totes les capacitats són amidades amb un racer mateix, com es una y unica, la faisó y quantitat de menjar per a tots els ventrells de les col·legiales.

Sí: quan ens trobem enfront d'alguna d'aqueixes noies, cerquem els pares qui són, y aleshores haurem trobat els educadors; coneguem llur manera de ser y de viure, y comprendrem aleshores que'ls fruits que ells han tret de llur sollicitut, no són assequibles a tothom, no tant per manca d'aptituts de les noies com per carèixer d'aptituts morals o de condicions materials els llurs pares.

Y ara no parlem d'aquelles filles de familia qui, essent destinades a viure entre nosaltres y a fundar la familia catalana, són enviades a l'extranger *soi disant* a perfeccionar-se. Jo'n conec algunes, d'aquestes noies, les qui, al tornar entre nosaltres, troben tot detestable, — *arriéré* — rutinari: la mare inelegant, y el pare incult; a les qui Barcelona dóna *náuseas* perquè tot hi es or-

dinari, cursi, y que porten en la llar familiar un esperit de revolució en lloc de certes sanes evolucions que'ns serien de gran utilitat. Y llur *snobisme*, empeltat, les fa en molts casos, malgrat el cultiu intel·lectual que porten, inaccessible al nostre jovent casador, qui s'esvera, y s'allunya d'elles, per por de caure en la pitjor de les eleccions per a un home: sobre una *dòna superior an ell*, com ells se les figuren, sobre un *esprit fort*, que, en tants casos, sol realment constituir una absoluta negació de feminitat.

Es, doncs, evident que, amb semblants deficiències educatives, la dòna catalana, per culpa de l'home català (sí, senyors, y perdonin la franquesa, per culpa de vostès, que sent els amos, *els directors*, no s'han donat mai la pena d'ocupar-se ni de preocupar-se de la cultura de la dòna, y no li han aplanat encara 'ls camins per a que ella mateixa se la procuri); la dòna catalana, està avui socialment descentrada.

Essent intel·ligent, en la major part dels casos sembla inepta per manca de coneixements seriosos y de criteri ben encaminat. Essent laboriosa, ha d'ocupar la més

gran part del seu temps en futilitats manuals, no desproveïdes d'art y de gust, però completament nules, perquè l'home, el seu company natural (pare, germà, marit, fill), no l'inicià mai en els seus quefers o en els seus ideals en la part en que ella podria col·laborar-hi, car sembla *no voler* comprendre que puguin interessar-la. Essent activa, malgasta moltes hores en frevols passatemps perquè 'ls costums, els hàbits (bon xic mahometans) a que l'ha condemnada l'egoïsme masculí, l'obliguen a viure allunyada dels llocs on pot aprendre (d'Ateneus, de cursos, de biblioteques, de conferències, de centres instructius), y la llença, en cambi, desamparada, an aquest caòtic món que s'anomena *la bona societat*.

Jo entenc que d'aquest punt del problema hem de partir per trobar una solució, car es evident que les deficiències d'instrucció, y l'educació falsejada de la dona iberica — en general, y catalana en particular, — són causa d'una gran part dels mals que pesen avui sobre nostra societat... quasi en tant gran part com el formidable egoïsme de l'home.

* * *

Senyors, senyores : mil perdons si jo no he sabut donar an els meus conceptes tota la suavitat, y tota l'eloqüencia alhora, que mereix la benevola y amabilissima atenció de vostès.

Jo no voldria, de cap manera, que ningú vegés en mi un esperit revolucionari o intransigent, ni que se sospités de mi una determinada tendència contra 'ls instituts religiosos d'educació. No, car jo no'm cansaré d'enaltir els instituts religiosos en els que 's formen els homes a Catalunya: els *nostres fills*. Y parlo per trista y sortosa experiència, senyors. (Vostès me perdonaran aquests petits personalismes.)

Jo he provat per a mes filles *quatre diferents col·legis congregacionistes*, sense obtenir baix cap concepte bons resultats. Es més : sempre he cregut que la perdua d'una de mes filles quan anava a complir els catorze anys, després d'una llarga temporada d'internat (a que 'm vegí obligada d'acudir per dedicar-me exclusivament a atendre a la salut del meu espòs),

fou en gran part deguda a la falta d'higiene y a l'escassa alimentació en el pensionat.

En cambi, l'educació y instrucció del meu fill foren confiades, an els sis anys, als PP. Escolapis, els que deixà l'estiu darrer an els setze anys, termenat son batxillerat; per lo que puc parlar, amb ple coneixement, *de l'extraordinaria superioritat que tenen, a Catalunya, l'instrucció y educació del noi, sobre les de la noia.*

¿A què obeeix aquesta anomalia, aquesta aberració, ja que aqueix noi y aquesta noia han de fer plegats el camí de la vida, han de procrear les futures generacions en una comunitat de cos, d'ànima y d'esperit?

Es evident que això obeeix, com a punt principal de partida, a la diferencia existent entre la cultura dels educadors y la de les educadores.

Aquells mestres a qui confiem els nostres fills, solen posseir, a més de les virtuts del sacerdot, la ciencia de l'home d'estudi y l'experiencia del món y de la vida, els quals camins, per esser home, li foren sempre oberts y pels quins pot conduir els seus

deixebles com el millor y més sapient dels mentors.

En cambi, les bones religioses a qui confiem nostres filles, poden esser intel·ligents, sobre ser fonament virtuoses; més llur desconeixement de la vida es evident.

Han entrat en el convent, sovint al sortir de la infància, quan tot just la dòna s'anunciava: ¿què poden saber del món ni de com han de formar-se les futures mares de família? ¿quina instrucció posseeixen, generalment, en grau prou complet per poder-la transmetre a llurs deixebles? ¿en quin ambient s'ha format llur esperit, llur cor, que'ls permeti ensenyar a la futura dòna, a la mare futura, els seus devers? ¿quina experiència tenen? ¿quina cultura seriosa han rebut en matèries pedagògiques, higienistes, etc., etc?

Y nosaltres, senyors, senyores, els confiem l'infància, la pubertat de nostres filles, a elles, les santes verges blanques que sols poden tenir als llavis una resposta a certes curiositats del despertar de l'ànima y de les sensacions de nostres filles: «— Això les noies *no'u han de saber.*»

.....

No'i pensem prou, nosaltres, en aquesta cosa, senyors. La materialització de nostres iniciatives no ha arribat an això, a resoldre aquests problemes d'educació femenina.

Hi ha tanta indiferència en els pares de família sobre aquest punt, que jo'n sé molts d'idees *avançades*, fins anti-religioses, que quan algú 'ls diu, per exemple:

«— Home! Vostè, que no creu en res, ¿com es que té les noies en el Sagrat Cor, en Jesús Maria, etc.?» l'*home* 's grata 'l cap y respon, amb un expressiu arquejat de celles: «— Ja veurà!... com que no'i ha altra cosa!... ¿On vol que portem les noies? A casa, fan nosa: ni la meva *senyora* ni jo'ns en podem cuidar. Ja comencen a esser grans per estar amb les criades... Si no'ls ensenyen gran cosa, al menys no aprenen res dolent. En quant a les *falornies mongils*, aqueixes, quan seran a casa, ja'ls hi traurem prou.»

Error profon! Educació malsana, entre totes, la que fa que la família destrueixi les creences rebudes en el col·legi triat per ella per educar sos fills!

Y quantes y quantes són les noies qui's troben en que, durant les vacances, véuen en la llur casa totes les maneres d'esser y d'obrar diametralment oposades a les que'ls ensenyen en els col·legis!

Indiferència en les qüestions religioses, mentres allí aquestes són l'objecte principal de llur educació y instrucció; maneres tant completament diferents d'entendre y de resoldre 'ls problemes més senzills de l'existència, entre llurs mestres y llurs mares, entre llurs directors espirituals y el pare a qui deuen la vida, que, per poc que pensin les nenes, no saben a qui creure.

En la llur familia, en la societat que les volta, se troben amb les manifestacions de tots els sentiments, de totes les sensacions y de totes les miseries de l'existència; viuen frec a frec de les veritats belles o amargues o lletges; y, comparant, en l'esperit de les dònnes futures, s'hi fa un caotic embull de dubtes y creences, de respectes y de desaprovacions, y acaben per no saber qui té raó: de la mestra, que'ls ha dit que es un pecat mortal el menjar carn el dia de dejuni, sense estar malalt, y emprovar-se, un

dia de disfrega, uns pantalons del pare o del germà; o el pare, que'ls ha dit que'l veritable pecat mortal el fan els fills qui abandonen llur família, on sovint són els pares malalts o vellets, per tancar-se en un convent.

Oh! qui pogués fullejar l'imaginació d'aqueixes petites dònes!... qui pogués llegir en llur esperit aquelles planes de consideracions, de comparances, de dubtes!... qui pogués veure-l ben clar y comprendre-l, aqueix anhel *de saber la veritat* que plana sobre les petites testes a l'hora en que la nena aixís educada y instruïda arriba an aqueix llindar de formidable y delicada transcendència que s'anomena *pubertat!*

Doncs bé, senyors y senyores: ¿no'ls sembla arribada l'hora de que comenci valentament la creuada en favor de la dòna, per elevar-la conscientment al lloc que li correspon com a companya de l'home, y si no, per a que presti la seva utilitat al progrés del nostre poble; fins per a sa pròpia ventura?

Jo he llegit aquests dies, en la premsa, varies crides a la dòna implorant la nostra

intervenció en la política regional (sens dubte per començar a concedir-nos una intervenció o altra).

Ai, senyors!... Són lluny, ben lluny, de nostre *progrés* els temps dels salons polítics del segle XVII, en els que les dones sabien y podien regnar en sobiranes!

Y val més que ara no'ls ressucitem encara, aquells temps!... francament!

En qüestions de política, vostès, senyors (y perdonin la franquesa), ja'u fan prou malament tot sols: no caldria sinó que'ns hi fiquessim les dones, ara, en l'estat d'incultura (que es estat d'antipatriotisme) en que'ns trobem!

Ajudin-nos a sortir-ne, d'aquest estat; a cultivar el nostre esperit, la nostra intel·ligència, per capir y compartir els llurs ideals; y aleshores, aleshores sí que podran y tindran dret a reclamar de nosaltres una cooperació que jo he considerat sempre com a preciosa y eficaç. Ara... no encara. Més, com les dones tenim grans dots d'assimilació y de voluntat y de constància (per molt que alguns malcontents ens discuteixin aquesta darrera virtut), aviat, aviat hi

podriem cooperar, a l'obra gran de l'Espanya futura. Car la senten com jo, vostès, aquesta deficiencia de la nostra cultura; la senten, y se'n condolen y se'n penedeixen : veritat ?

Doncs, senyors : un bon moviment en favor del sà feminisme que està en gestació dintre de Catalunya : tots hi sortirem guanyant, tots.

Termino, senyors, senyores, donant-los a tots, novament, corals mercès per la llur atenció, y esperant que dimecres vinent sabran retrobar el camí d'aquesta amable y hospitalaria entitat, qui, a l'acullir avui una modesta paraula de dòna, mostra a tots un exemple de la deferencia y de l'interès que jo demano, que jo imploro, per a la cultura femenina catalana.

HE DIT.

TERCERA CONFERENCIA

SENYORS :

SENYORES :

Mercès!
Grans mercès a tots, a totes, abans d'entrar en materia, per l'assiduitat y atenció amb que vénen a escoltar la meua modesta veu; aquesta veu que no'ls sab contar aquelles nimietats belles, gaies y lleugeres, que, segons es fama, solen interessar les dònnes y distreure 'ls homes.

En lloc d'això, jo he vingut a dir coses que sens dubte no són del grat de tothom. Oh! Prou que'u sé!... Jo m'he presentat aquí amb el bagatge ben migrat, de ma llealtat y de ma sinceresa, y aquestes... solen ser com la *quina*, aquella maravillosa y amarga escorxa peruana qui guareix els

qui la tasten, emperò deixa l'amargor als dits dels qui la cullen.

La sinceritat es quelcom d'insolit, d'imprevist, que no sol plaure : an alguns, perquè no la comprenen; an els altres, perquè la comprenen massa. Encastellats en velles rutines, en rancis formulismes y xàcroses consuetuts, an alguns no'ls ha plagut que una mà femenina s'hagi emprès, en lloc de brodar fines fantasies, la tasca de... fer disabte, de treure recons de mals endreços. Han trobat això quan menys un *capritxo* de mal gust ; però com, en mig de tot, això 'ls distreu una mica de certes monotònies, s'han arreconat silenciosament, sense rondinar, sense renys... y m'han deixat fer, sense cuidar-se aparentment de la meua obra. Mentrestant jo m'he atrevit a esbataranar portes y finestres per a que entri un poc de llum y un poc d'aire sanejador en l'*edifici* de nostres rutines socials. Mare de Déu! Es clar, després de tants anys de fosquedat y de silenci, ¡si n'hi havia de trenyines, y de pols, y d'arnes, damunt de molts tresors de nostra antiga personalitat! N'hi he trobat tantes, tantes, que, amb

franquesa, jo sola no'm veig capaç de despatxar tota la feina: hem de ser-hi molts, hem de ser-hi tots els qui estem per l'higiene nova, pel baldeig, per les cures d'aire pur y d'aigua clara.

Ja he fet quelcom, rentant vidres entelats y espanyant portes rovellades. Durant temps, potser per a sempre més, me couran els dits de resultes d'aquesta feina. Més... què hi fa? Algú ho havia de començar... Y tant se val jo com un altre. Fins potser val més que sigui jo. De les dònesh, com tenim fama de cridaires y d'amigues de fer fressa, no se'n fa tant de cas... y fins de vegades ens deixen fer, amb certa impunitat infantil, lo que'ns plau.

Més la meva feina no es encara del tot acabada: hi ha alguns recons on pot trobar l'intervenció femenina, motiu de justa queixa.

Solament que a mi, davant d'això, ara se m'ocorre preguntar-los a tots vostès:

«Amics y desconeguts, els qui han vingut novament avui a escoltar-me: ¿què hi fan aquí, si no es per a vostès que predico?... El veure-ls en aquest lloc ja es

demostració palesa de que no'ls cal consells ni 'ls cal censures, y que ma veu, sobre aquestes notes, no s'aixeca per a vostès.»

Emperò, com jo, *an els altres*, no'ls puc anar a cercar per a que d'aprop, y cara a cara, escoltin veritats que'ls farien efecte d'aterradores... jo m'haig d'entendre amb vostès per a que recullin la llevor que jo escampo, y la sembrin després arreu on creguin que pot arrelar y granar. Y faci 'l bon Déu que així sia!

* * *

L'obra d'investigació y d'anàlisi que jo he empresa temps ha, portava 'l fi de trobar les causes primordials de l'estat d'incultura en que 's troba la dòna en nostres terres.

Naturalment, cercant les fonts, he topat amb la família y amb el col·legi, els que tots dos, en la gran majoria dels casos, m'ha semblat que tenien, aquí, qualques punts de contacte amb... allò que se'n diu *calamitat*. Y crec haver-ho demostrat sense cap *parti pris*, sense 'l més petit apassionament.

De manera que, gracies an aquestes demostracions, no ha mancat qui ha eregut (com a resultant de mes anteriors conferencies) poder assimilar-me an algun *exemplar* dels heroes de les sagnantes jornades del Juliol passat, car ha dit:

«—Aquesta dòna s'ha atrevit a atacar les monges!»

Jo no tinc per a que sincerar-me. Els qui 'm sentiren y 'm compregueren, prou saben que mes paraules no foren guiades per cap sectarisme, sinó per un gran amor a la veritat. Jo no sabia, ni voldria, ni podria atacar les monges, a qui respecto y admiro. Ara, no estar d'acord amb llur sistema d'ensenyar, sí. Jo m'ocupo de la cultura de la dòna, anheló trobar per a ella un camí de llum: forçosament me calia parlar, com he parlat, dels col·legis y de la familia, y divulgar les deficiències dels uns y de l'altra, per a que, en lo possible, les remeiessin.

Se m'ha dit:

«—Hi ha coses que, encara que sien certes, han de callar-se.» Y jo he respost:

«—No: tot s'ha de dir, per dever d'honradesa, sobre tot quan del silenci, hipo-

critament, covardament guardat, se'n desprenen danys socials.»

En els manaments de la Llei divina, un d'ells, sembla escrit entre 'ls altres amb lletres de llum. Es el que diu : «*No mentiras ni aixecaras falsos testimonis.*»

Fins ara, els sectaris sols, han parlat contra les congregacions religioses. Y, naturalment, no han dit paraula de veritat. Ademés, ¿de què 'ls vindria parlar-ne si no més les coneixen desde l'abocament del seu odi a tot lo que es esperit religiós? Ni es cert que passi cap de les monstruositats de que s'acusen els col·legis de monges, ni tampoc es cert que aquests sien els llocs on se troben les millors educadores, les uniques per a la dòna.

¿Per què sempre 'ls apassionaments de part y d'altra?... Oh! Jesús! ¿On són vostres doctrines de pau, d'amor y d'equitat?

* * *

No puc en absolut, retractar-me de cap dels conceptes emesos en mes anteriors conferencies. Tenint les religioses per dònesh

meritíssimes y de grans virtuts, segueixo negant l'eficàcia de l'educació definitiva que prop d'elles reben les nostres filles, sobre tot quan són arribades a la pubertat.

Cal, doncs, estudiar la manera de formar la dona, contrarrestant les deficiències d'aqueixa educació, per preparar-la a resistir, forta de cos y d'ànima, la lluita de la vida.

Aquesta formació que moltes famílies van a cercar a l'extranger per a llurs filles, podem, nosaltres, obtenir-la aquí, en millors condicions, creant a Catalunya lo que manca a tota Espanya: una institució de Cultura femenina, els quals plans y constitució vinc estudiant fa molts mesos, y en la que les noies entrarien després dels catorze anys, per sortir-ne als divuit en possessió d'uns coneixements generals, eclectics, y d'una educació física, moral, casolana, intel·lectual y artística que'ls es d'extraordinària necessitat.

Actualment a través d'una crisi de veritable commoció social. Ara es el moment de posar-la a profit, semblant les llevors novés. Abandonar la tasca en cir-

cumstancies com les presents, equivaldria a renovar l'episodi d'aquell pagès orat qui, tenint al peu de sa masia 'ls camps llaurats y els solcs a punt de rebre la llevor, s'enfilava al bell cim d'un roquiç, aprop del riu, y escampava en l'aigua 'l gra sagrat, el pa dels seus fills: la cullita del demà.

* * *

Senyors, senyores : en ma primera conferencia, a l'ocupar-me de l'estat social y moral de la dòna a Catalunya, vaig estudiar la seva obra colectiva y individual. Ma segona lectura fou motiu d'un estudi d'observació dels diferents tipus de la noia casadora barcelonina, analitzant-la desde sa primera infancia.

Avui, abans d'entrar definitivament en materia, considerarem desde alguns punts de vista la societat barcelonina, l'intervenció que la dòna té en ella, y de com hi es tractada generalment per l'home.

Barcelona es una capital de més de mig milió d'habitants, en la que tothom se coneix, en la que tothom se retroba en els ma-

teixos endrets, els mateixos dies y a les mateixes hores, per als mateixos fins.

Els barcelonins solem riure-ns dels provincians: dels tarragonins, dels gironins, amb llurs anades y vingudes consuetudinaries de catufols en el passeig de Santa Clara, sota les voltes de la plaça del Vi... y no pensem que nosaltres fem exactament la mateixa vida provinciana, malgrat l'apariencia de nostra... mundialitat.

Són sempre les mateixes families qui s'abonen, — els mateixos dies, — an els mateixos teatres; són eternament les mateixes bosses que's baden per a obres pies o de beneficencia; y som sempre 'ls mateixos idealistes els qui, incorretgibles, mai prou escarmentats, llancem iniciatives y organitzem obres filantropiques.

Y es per això que la vida 's concentra, y esdevé monotonica, fatigosa, y ses manifestacions manquen d'entusiasmes y d'aliencients.

«— No'i ha societat a Barcelona», diuen els forasters qui passen o s'estableixen entre nosaltres.

També això 'u diuen molts dels mateixos barcelonins.

Anys enrera, en algunes cases de l'aristocràcia y de l'alta burgesia, s'havien donat festes ben hermoses, ben dignes de l'importància de Barcelona.

Vostès recordaran sens dubte, lo que passava en aquelles festes... Tots tenim memòria de com acabaven. ¿Recorden vostès, entre altres, un ball de trajos? Allò fou un veritable pillatge: l'endemà, fins els bronzes havien desaparegut.

Logicament se despreguè, d'aquests jòcs... amables, una conseqüència definitiva: ni aquella casa ni altres semblants tornaren a obrir més els llurs salons.

¿Quina vida de societat pot anyorar el barceloní, aquí on regna una perfeta democràcia que costa poc de definir si un hom se dóna, per exemple, la pena d'anar una nit al Liceu?

En la platea, en l'amfiteatre, fins en les llotges, abunden els bons senyors y les bones senyores que no fan ni més ni menys que quan van a Romea, al benefici dels acomodadors. Al costat d'una senyora molt mudada, coberta de joies, campeja un senyor vestint tern d'americana de color y

que porta 'ls dits bruts de tinta, y en els punys el rastre de l'encerat de l'escriptori.

Jo'm guardaré prou de discutir an aquell bon senyor el dret de presenciar l'espectacle desde 'l lloc que li pertany, ja que l'ha pagat; més jo crec que, si ell y la seva *senyora* sentissin un xic l'estetica, se n'anirien a oir l'òpera desde un lloc més... democratic, o bé vestirien com es de costum, o *hauria d'esser costum*, entre les persones qui van al Liceu en llocs d'evidencia.

Ja sé que alguns, molts, protestaran: «— Sortint del despaig, o arribant de córrer tot el dia, no's té ni humor ni temps de mudar-se.»

«— En una capital on se treballa tant com en Barcelona, no's pot perdre 'l temps en canviar-se a cada punt la roba.»

(Aquest «cada punt» sol esser un parell de vegades per setmana.)

An aquestes declaracions jo 'm permetré fer una petita objecció en forma de pregunta.

¿Es que en les altres poblacions d'Europa no's treballa?

Londres, per exemple; París, d'ont ens assimilen tantes modes... bé són capitals ben industrioses, bé 'i està ocupat l'hòme tot el dia. Doncs ¿de quin sant, en aquella societat, equivalent a la nostra, troba ell temps de vestir-se de cap a peus fins per a l'apat de família, al que sol presentar-se de levita o de smocking, quan no de frac? Jo he vist aquí, a Barcelona, en cases on se reb amb exquisida finesa, ont els criats vesteixen lliureia y se serveix el tè en serveis de plata, presentar-se homes joves, rics, desenfeinats, amb trajo d'americana y calçat de color, talment com si 's tractés d'anar a casa del callista o figurar en qualsevol de les cantonades del carrer de *Fernando* cap al tard, o en un *puesto* de florista, al mig dia, en la Rambla.

Una amiga meva, molt distingida per cert, feia un dia, sobre aquest particular, una curiosa observació: «— Si 'ls homes tinguessin a Barcelona 'l costum d'esser més mirats en el vestir, també 'u foren més en el parlar. Sembla que un home, deixant l'americana per la levita, el frac o el smocking, degui sentir-se més senyor y

cuidar naturalment més el seu llenguatge y les seves actituts».

La meva amiga té certament raó, si bé puc donar fe d'haver sentit més d'una vegada, entre homes vestits d'etiqueta, un vocabulari per demés... expressiu.

Aquest estat de la societat, a Barcelona, indubtablement pervé de que en poques ciutats com la nostra existeix entre l'home y la dòna un divorci social y espiritual tant manifest.

* * *

Senyors... me trobo haver arribat a un punt escabrosíssim de la meva dissertació, car tracta de la poca consideració social, y fins particular, de que sol disfrutar la dòna en Catalunya. Aquest punt... arreu podria desenrotllar-lo menys aquí, on tot desmentiria mes paraules, si jo no estés ben certa de que vostès, senyors, se faran carrec de que, si parlo *amb* vostès, no es *de* vostès ni *per a* vostès que parlo.

Penso, dones, que puc continuar. Jo no aspiro, es clar, a veure l'home en totes ocasions mostrar-se de la dòna adorador

rendit, ple d'acataments y de *reverencies*. No, ben lluny de mi aquesta idea: ni som les dònesh tan deesses que se'ns hagi d'adorar perpetuament, ni tant febles que se'ns hagi d'atendre com atenen les mainaderes solícites al fragil infant que'ls es confiat. No; més, ja no tant com per la dòna mateixa: per l'home, per son propi respecte, per sa propria dignificació... (Jo suplico als senyors qui m'escolten que no'm creguin exagerada ni exigent: sentiria passar, davant d'ells, com una eterna malcontenta, com una *domine* reganyosa. Jo 'ls prego que, sabent-se excluïts de tota alusió, me perdonin aquest petit desfogament femení, no *femenista*.)

Els homes no la senten, la queixa de les dònesh... y, en cambi, nosaltres, ¡com la sentim palpar la desconsideració pública y privada en que, ja per consuetut, se'ns sol tenir!... Oh! Aquest punt vulnerable de la ciutadania catalana!... quantes vegades he hagut d'ocupar-men!

Recordo un petit incident ocorregut, fa poc temps, precisament a casa meva, y que, a pesar d'esser ben trivial per als

oïts del meu distingit auditori, no'm sé estar de contals aquí per lo que té de... documental per als nostres costums.

M'anuncien que, en ma saleta de treball, un senyor me demana. Aquella visita m'havia sigut previnguda per una amiga; però jo no coneixia al visitant, que venia a cercar una introducció per a una persona parenta meva. Jo sabia que era un home de bona posició, y res més.

A l'entrar en mon despaig vaig veure un bon senyor de tipu menestral, extès en una gronxadora, el qui, al donar-li jo'l «Déu lo guard», — sense moure-s, — m'assenyalà un sillonet davant d'ell, dient-me: «— Segui, segui!» Francament, vaig restar un poc astorada, y sense creu-rem obligada a remercier el bon home de sa... finesa, el vaig obeir, mentre ell s'explicava. Solament que, a les poques paraules, a causa de no poguer ja dominar certa nirviositat que s'apoderava de les meves mans, vaig haver-lo d'interrompre amb aquest pree: «— Dispen-sim: ¿vol fer-me'l favor de treure-s el *sombrero*?... y el bon home, que ma cambrera m'havia anunciat com a *senyor X*,

me va respondre ingenuament, refusant:
«— Gracies!... Es comoditat!»

* * *

Nosaltres tenim fama d'esser gent activa, a qui no costa posar-se en moviment. Veiam.

Entrem en un tramvia en el que hi ha espais lliures. Reparem les dònnes: cada una ocupa el lloc que li pertoca en el seient. En cambi observem l'actitut adoptada per la major part *dels senyors* (he dit senyors): s'asseuen de biaix, amplem, ocupant dos o tres places; s'instalen, com se sol dir, tranquilament, *com a càl sogre*; y allí's petrifiquen mentres no s'ompli 'l cotxe. (Això fins en aquells cotxes d'*assientos vis a vis*). Y rara vegada espontaniament se col·loquen en el degut lloc, o bé deixen, a la senyora, que 'ls hagi de requerir ab un tímíd «— Vol fer el favor?», el menys espai possible. Y no parlo ja d'aquells tramvies plens de senyors, en els que tantes vegades, si algú resta dret, sol ser una dòna. Sobre aquest punt ja sé que algú'm pot *objectar*

que no sempre un home, al cedir el seu siti en un tramvia a una senyora, ha sigut per ella remerciat degudament.

Es veritat: jo mateixa alguna vegada he presenciat semblant descortesia y me n'he dolgut. Més també demanaré als senyors si el ser descortès o distreta una senyora els pot rellevar an ells de complir un acte que, més que de cortesia, es en molts casos un acte respectuós, solicit y altament compassiu. Deixem aquest punt que solament també he volgut assenyalar com una palesa demostració de l'indiferencia amb que, quan no's tracta de qüestions més o menys animiques y *personals*, es atesa en Catalunya, per l'home, la nostra feminitat.

No vull extendre-m sobre aquestes manifestacions públiques de desatenció, car jo no m'he proposat, senyors, venir aquí a donar lliçons als homes ni a criticar llurs procediments més o menys habituals y tant poc en harmonia amb els que'ns són exigits a nosaltres. Per exemple: a les senyores, al teatre, se'ns obliga a treure-ns el *sombrero*. Tal ridicol volum ha imposat la moda an aquests, que això té perfeta raó

de ser, lamentant-me de que del bon criteri de les dònnes no hagués espontaniament nascut ja, semblant costum.

Però jo'm permetré fer remarcar també l'excessiu rigor amb que'ns *es exigeix* aquest acatament a la visualitat, mentres que regna la major tolerancia per l'infracció d'unes *ordres* publicades en cartells ben visibles en tramvies, teatres, etc.: «*No se permite fumar.*»

Fa pocs dies (era en una funció de tarda del Tivoli), s'obligà a unes senyores, que havien pres una llotja per a elles y els seus fills, a treure-s els *sombreros* (dos capells de modestíssima circumferencia), mentres que en la llotja del costat, y abaix en el passadix, y darrera en els sillons, *tots els senyors* fumaven tranquilament y amb *el cap cobert*. ¿No'us imagineu, senyors, lo que hauria ocorregut si aquelles senyores haguessin dit a l'acomodador que les requeria?

— Serveixi-s, al mateix temps, fer complir an aquests senyors que's queixen dels nostres capells, les ordres governamentals aquí escrites: «*No se permite fumar.*»

No seré pas jo la qui aconselli a una se-

nyora que exigeixi això, car es de suposar el formidable escandol que s'alçaria. Y d'això, senyors, se'n dirà lo que 's vulgui, menys equitat. ¿No es cert?

* * *

Es cert que estem en un país renomenat per ses manifestacions culturals, però també tinguem present que s'aixeca eloqüent entre elles la *Lliga* contra la blasfèmia y contra 'l mal-parlar; lo que, tractant-se d'un país que té fama de culte, no guarda gaire conseqüència. Això trobo que 'ns ha d'inclinar a greus meditacions...

Malgrat l'opinió de certs *alts* esperits qui consideren la blasfèmia com noble manifestació del caracter d'un poble, jo soc dels qui creuen que, *quan menys* es una gran prova d'ineducació. Y el mal parlar, an el qual tant habituades, desgraciadament, estan nostres orelles per voler d'uns y altres, això, senyors, es trist, y fins es depriment y vergonyós. Y es, ahora, tant encomanadiç, que jo he sentit fins aquest llenguatge grosser, contra 'l que s'ha em-

près a Catalunya una noble creuada, eixir de llavis d'algunes dònes, d'algunes *senyoretetes* qui figuren entre les més conegudes de la burgesia barcelonina.

La primera vegada que davant meu certs expressions eixiren d'aquelles boques agraciades, creient jo en una broma de gust dubtós, vaig sentir-me ferida y avergonyida per qui la feia; més... aviat vaig persuadir-me tristament de que aquell era 'l llenguatge habitual de les gentils senyoretetes, y que amb aquells mots y no altres havien d'expressar, inconscientment, les llurs... expansions.

Y si an això s'afegeix que alguns d'aquells mateixos llavis, amb veus encisadores, expressaven en altres ocasions els pensaments musicals del gran Wagner, se comprendrà en quina classe de societat pot esser util a Catalunya l'obra de la «Lliga del bon mot».

Certament que no degué esser pas en un col·legi de bones religioses ont ensenyaren aquell *expressiu* llenguatge a les boniques barcelonines. ¿Era, doncs, en la vida de familia, en les freqüentacions habituals d'a-

quelles noies, ont aquell llenguatge havien après y usaven sense consciència del poc favor que'ls feia?

Evidentment.

Sobre aquest punt, y prescindint de les anteriors observacions, jo'm permetré fer present que una de les causes principals d'aquestes... *quelcom més que incorreccions de llenguatge a Catalunya*, es també l'escassa freqüentació entre *senyors y senyores...* y sobre tot la manca de fermesa d'aquestes en aquest punt concret. Salvant alguns casos com els observats fa un moment (y per sort no massa vulgaritzats), es natural que, al casar-se, l'home habituat a la llibertat de llenguatge que solen usar els homes entre ells, procuri dominar davant sa muller certes formes de la paraula. Més això sol durar els primers temps; après, repren l'home ses antigues expressions. Aleshores si l'esposa, en lloc de fer-li remarcar aquest esgarriament de la seva dignitat, sofreix y calla, l'home de dia en dia devé més incorretgible, y es ella aleshores la qui, habituada a oir sempre les mateixes expressions acaba per assimilar-les al seu

llenguatge, instintivament. Y sense donar-sen compte, acaba per no creure-s dever reptar sos fills en aquest concepte, per no semblar voler esmenar la plana al pare.

Es, doncs, a la dòna a qui pertany portar aquesta creuada de respecte y de cultura, y *exigir de l'home lo que li es degut de dret*, ja que ell, espontaniament, no li sab demostrar respecte y cortesia en el gest y en la paraula.

* * *

Senyors, senyores: Ja crec haver demostrat prou clarament amb aqueixa serie de petits clixés... socials, la necessitat de noves orientacions educatives.

Ara m permetré donar-los a conèixer el bosqueig del programa de l'*Institut de Cultura femenina* qui ha motivat aquestes conferencies.

Evidentment vostès hi trobaran moltes llacunes: unes perquè no vull abusar de la llur atenció, — ja prou benevola, — allargant massa el meu treball; altres per deficiències d'organització que poden esmenar-se. Sobre aquest punt jo agrairé moltíssim les observacions que se'm facin.

INSTITUT DE CULTURA FEMENINA*Mens sana in corpore sano*

Edificis de construcció especial, segons els plans y la distribució de les necessitats y ús a que vindrien destinats; voltats de jardins y bosc, en els afores de Barcelona (per exemple, en qualsevol de les vessants del Tibidabo o de Vallvidrera), y a la major proximitat possible de les vies de comunicació amb la capital.

Grans sales de reunió, de musica, de pràctiques. Teatre, *hall*, tallers. Menjador en comú, més per a taules de sis a dotze persones. Sales de bany, dutxes, gimnàs. Equitació.

Biblioteca, sala de lectura.

Paranimf on tindrien lloc les lliçons, conferències, dissertacions, etc., etc. El centre seria reservat a les deixebles de l'*Institut*, pensionistes y mig-pensionistes. Les graderies, a un públic femení matriculat en l'*Institut* per als cursos, y que tindria dret, en determinades hores, a l'ús de la biblioteca y sala de lectura.

Escola d'Arts y Oficis per a la dòna, a la que podrien concórrer no solament les deixebles de l'*Institut* que així ho desitgessin, sinó totes les demés senyores y senyoretetes, mitjançant matricules.

Per entrar a l'*Institut*, serien condicions expresses per a les deixebles l'haver complert quinze anys y tenir certificació facultativa de no patir cap malaltia contagiosa.

Cada deixebra interna disfrutaria, per al seu ús particular, d'un ample local en perfetes condicions higieniques, dividit en tres habitacions: dormitori, *lavabo* y sala. Aquesta no tindria altre ingrés que per una amplia vidriera oberta sobre una galeria o claustre comú; y, a les altres dues habitacions s'hi entraria per dita sala, que la deixebra seria lliure de guarnir segons sos gustos, y li serviria de sala d'estudi y de visita per als seus pares, avis y germanes. Les demés persones de la familia o amigues, serien rebudes per la deixebra en la sala de conversació general.

El dormitori y *lavabo* serien separats de la sala, per alts y amplis cortinatges o *biombos*, y rebrien directament l'aire y la

llum per finestrals oberts sobre 'ls jardins.

En dites dues habitacions, estucades, no hi haurien més que 'ls mobles imprescindibles: llit, tauleta, *étagère* y un sillonet. El lavabo amb aigua directa, freda y calenta, tindria tots aquells aparells moderns que requereix l'higiene, un gran mirall y l'armari per a la roba d'ús.

Algunes d'aquestes habitacions serien disposades per rebre dues germanes.

La deixeblla podria, a judici de ses educadores, recullir-se, durant el dia, algun temps en les seves habitacions, les qui diariament serien netejades y arreglades per ella, ajudada un dia per setmana per una de les cambreres encarregades de la neteja general y minuciosa.

L'*Institut* tindria grans camps per als exercicis de cultura fisica, sport, lliçons a l'aire lliure, jocs, etc., etc. Un edifici especial, distant del cos central de l'*Institut*, seria destinat a infermeria o casa de convalecencia, amb un jardí apart. An aquesta casa de convalecència podrien acu-

llir-se les mares, germanes y prop-parentes de les deixebles del nostre *Institut*.

En la Capella, separada així mateix del cos d'edificis, serien celebrades totes les cerimònies del culte catòlic.

En el Hall de l'institució, les deixebles treballarien en comú y per petits grups, a les labors manuals. Entre tant oïrien música o lectura.

Les deixebles no portarien uniforme (blanc a l'estiu y blau marí a l'hivern) més que dintre de l'*Institut*.

BASES D'ENSENYANÇA Y EDUCACIÓ

Supressió absoluta de tota lliçó apresada de memòria. Conferències d'ampliació instructiva. Lliçons pràctiques. Controvèrsies. Comentaris. Anotacions. Dissertacions entre professors y deixebles.

Ensenyança de totes les Belles Arts per un professorat especial.

Lliçons pràctiques d'higiene, de me-

dicina casolana; pràctiques d'infermeria; malalties dels infants; assistència maternal. Medicina d'accidents.

Gimnasia sueca, rítmica, etc. Exercicis físics. Excursions y passeigs. Agricultura, floricultura, jardineria. Aconduiment d'aus y animals domesticos.

Vida a l'aire lliure tot lo més possible.

Lliçons practiques d'economia domestica. Escola de les mestreces de casa. Cuina. Higiene de l'alimentació, del vestit, de les habitacions.

Planxar, cosir, labors artistiques. Confecció de llenceria, vestits y *sombreros*.

Lliçons d'ornamentació y d'estetica.

Cultiu de la sentimentalitat.

PERSONAL

En l'*Institut* no hi residiria més que'l personal d'*Educadores*, la Direcció general y el personal d'oficines y dependencias.

Les Educadores, senyores y senyoretas elegides après d'unes severes y minucioses referencies de moralitat, saber y experiencia, serien *extrangeres*.

Aqueix personal, que constaria d'una educadora per cada dèu deixebles, estaria encarregat de l'educació en general, de les lliçons d'idiomes, y tindria agregat un altre personal, igualment nombrós, de professors del país, encarregades de la vigilancia general y de l'ensenyança de treballs manuals.

Per aquest procediment s'obtindrien els bons resultats de l'educació estrangera, sense necessitat d'haver d'allunyar les noies de l'ambient en que estan destinades a viure y on tenen llurs arrels familiars.

Aquest personal mixte tindria al seu carrec, doncs, tot quant pertany a l'educació, vigilancia, concell; y deuria ajudar, amb ses explicacions particulars, a les lliçons dels conferenciants y professors.

Aquests serien escullits, y *per concurs*, entre 'l personal docent de nostres Facultats, amb el fi de que les nostres deixebles rebessin una ampliació dels coneixements

(ja adquirits en els col·legis) en relació al programa dels estudis masculins, dels que seria feta una curiosa selecció per a aplicar-la a les capacitats intel·lectuals femenines.

Tot quant concerneix a la Religió, en el nostre *Institut* seria encomanat als Reverends Pares de l'Ordre menor Caputxina, fills de Sant Francesc d'Assís, els qui, en principi, s'han dignat acceptar aquesta delicada missió, per al dia en que fos un fet la realització de la nostra fundació.

No obstant, la catedra de Religió seria en l'*Institut*, oberta a les altres representacions dels ministres de la Religió catòlica.

El professorat artístic seria igualment escollit per concurs.

La llengua oficial que serviria a l'ensenyança donada en l'*Institut*, seria la mateixa que regeix en els centres docents masculins y es oficial en tota Espanya: *la castellana*; més cada deixeble tindria llibertat d'enraonar, escriure y llegir en l'i-

dioma que més li plagués y fos per a ella de més facil ús, fòra de les lliçons.

ORGANITZACIÓ DE LES DEIXEBLES

Les deixebles se constituïrien familiarment en *grupos de dèu*, al carrec y vigilancia d'*una* educadora estrangera y *una* altra espanyola.

De cada agrupació (que formaria una *familia* dintre del regiment general de l'Institució) cuidarien les propries deixebles, per torn rigorós, baix la vigilancia abans esmentada y en la següent forma:

De les dèu deixebles component per exemple l'agrupació A, *una*, curaria de dirigir les operacions culinaries; *una altra*, les de la neteja de la roba; *altra*, de la de les habitacions (inspecció, etc.); *altra*, de l'administració pecuniaria del grupo, o, millor dit, de disposar de les despeses del mateix; *una altra*, de l'ordre interior (armaris, robbers, etc.); *una altra*, del Secretariat; *una altra*, de la vigilancia general del repàs de la roba de casa (llits, taula, *toilette*; etc.); *una altra*, dels quefers del menjador,

altra, de la vigilància en el repàs de la roba d'ús particular (rentar, cosir, planxar, etc., etcètera); una *altra*, de que sien completes les regles d'estètica y higièna, intervenint també, en representació del grupu o la Secretaria del mateix, en tot allò que's refereixi a relacions entre'l grupu y l'administració general de l'*Institut*.

En aquests carrecs les deixebles se relleuarien *cada setmana durant el primer curs, cada quinze dies durant el segon, y cada mes durant el tercer*, amb el fi de que aprenguessin lo més perfectament possible a conèixer y dirigir, sense fatiga, *tots* els detalls del govern d'una casa.

La cuina 's faria separadament per cada una d'aquestes agrupacions familiars: en primer lloc, per a la millor condimentació dels aliments, y en segon lloc, pera facilitar l'ensenyança d'aquest ram de necessitats domestiques.

Aquestes agrupacions no tindrien efecte per a l'ensenyança general ni per a les pràctiques religioses y científiques, ni per a les hores de recreació. Existirien, sobre tot, pera facilitar l'ensenyança domestica, go-

vern familiar (*école ménagère*), y per a l'organització d'excursions, viatges instructius, visites a tallers, fàbriques, indústries, asils y cases de lactancia y beneficencia; assistència a cerimònies, exposicions, museus, manifestacions artístiques, culturals, etcètera; en una paraula, per a facilitar l'adquisició de coneixements d'impossible ensenyança en el recinte de l'*Institut*.

Una petita orquestra y agrupació vocal y dramàtica seria formada per les deixebles quals aptituds s'hi prestin.

De totes les manifestacions artístiques d'aquestes, disfrutarien les associacions, sindicats y patronats d'obreres, així com prestarien el llur concurs gratuït a totes les obres d'acció social, que's consideressin d'utilitat per a la dona y l'infant.

Baix la direcció de persones competents, les deixebles confeccionarien la llur roba blanca, vestits y capells, així com la de les llurs famílies si aquestes ho solliciten.

Un compte especial seria posat en que rebessin les deixebles tots aquells coneixe-

ments de química, física, fisiologia y puericultura que es de tanta utilitat que la dòna posseeixi, encara que rudimentariament.

Les deixebles les quals families ho exigissin, tindrien un mes de vacances a l'estiu; emperò mensualment anirien a passar un dia y una nit amb la llur familia, si la tinguessin propera, amb el fi de que, entre pares y filles, hi hagués freqüent comunicació y cambi d'impressions, y no perdessin les noies el llur amor a la llar.

Mensualment també tindria lloc en l'*Institut* una reunió de totes les families de les deixebles, que serviria amb pretext d'una festa, per fomentar la vida de relació y acostumar les noies al tracte social en epoca de poder esser en aquest, dirigides per persones competents.

L'*Institut* publicaria mensualment un butlletí o revista redactat en varies llengües y il·lustrat per mestres y deixebles, el qui, además d'esser orgue oficial de l'*Institut*, serviria per divulgació de coneixements utils a la dòna en general.

En l'*Institut* podria cursar-se'l batxillerat y qualsevol carrera oficial que fos d'incumbencia femenina.

L'Escola d'Arts y Oficis per a la dòna li proporcionaria elements per al cas en que li fos necessari cobrir dignament les seves necessitats.

La basa d'unió seria'l mutu respecte y confiança entre mestres y deixebles, y entre les primeres y les families.

Amb aquest fi, els pares, mares o tutors serien consultats en tot cambi que vingués a modificar, d'una manera important, el primitiu programa de l'Institució, y tindrien intervenció en les decisions de caracter general.

Aquest, senyors, es en linies generals el plan d'institució femenina que jo estich convençuda hauria de donar resultats ben positius, sobre tot en aquestes terres, on la cultura de les families deixa generalment tant que desitjar.

La noia, sortint als divuit anys de l'*Ins-*

titut, els plans del qual acabo de fer conèixer, hauria de reunir forçosament totes les condicions desitjables en una dòna per fer la ditxa d'una llar. Posseiria, sobre les virtuts pràctiques de la bona *ménagère*, coneixements, — si no profonds, saviament eclectics, — que li permetrien elevar-se per damunt de les vulgaritats y de les rutines. Sense esser savia, seria instruida; sense pedanteria ni falsa modestia, sabria esser *una senyora* y conduir-se com a tal en totes ocasions.

Gracies a l'ambient de llibertat y de cultura que hauria respirat durant tres anys tindria, junt amb el caracter ben definit de la que se sab posseir un bagatge de coneixements utils, la senzillesa y l'alegria dels esperits conscients de llur missió. Gracies també an aquesta educació mixta d'extrangeres y compatriotes, adquiriria, a més d'una educació refinada, aqueix matix de graciós y escaient exotisme que sempre es plaent en la dòna, alhora que no hauria deixat d'estimar lo que *es seu*, lo que es de la seva terra, perquè *no ho hauria abandonat*.

L'especial sistema d'agrupacions familiars, en l'època de l'educació, la farien devenir una mestressa de casa perfeta.

El cultiu dels seus sentiments, conduit per esperits y cors femenins coneixedors de la vida, la guardaria de caure en sentimentalitats morboses, origen de desencants y de dolors.

L'educació física d'aqueixa noia, portada avant amb gran cura: els sports, el gimnas, les llargues excursions, els jòcs a l'aire lliure, un regimen d'higiene y d'hidroterapia ben entès, una alimentació abundant, sana y senzilla, enfortirien son cos y la prepararien per a una robusta y completa maternitat.

Els seus sentiments cristians, religiosos, sapientment dirigits pels Franciscans, grans en llur humilitat, forts y bons per llurs coneixements y llur amor a l'humanitat, les faria conscientment creientes y sanament desitjoses de morals perfeccionaments.

El cultiu de les Belles Arts, de la Ciència y de la Societat, les faria refinades; y, sense adonar-sen elles mateixes, escampa-

rien arreu simpatia y distinció. La vida molt a frec de la naturalesa, el cultiu de les plantes, y l'interès que hauria de despertar en elles tota reproducció natural, les faria aptes, si'l cas se presentés, per dirigir conreus rurals, alhora que sense funestes sotragades les iniciaria en les naturals evolucions de la criatura humana.

L'*Institut* que jo acabo de descriure, el meu somni, senyors, la meua utopia, de que'ls parlava 'l primer dia, es això.

Ara que'ls coneixen bé, els meus plans, no crec pas que ningú pugui veure en ells la més petita intenció d'*anar contra les monges*, com alguns m'han acusat d'anar, amb mos sincers analisis.

En aquesta institució de formació de la dòna (no de la nena: puntualitzem), no hi podrien entrar les noies abans de la pubertat, epoca en que les families catalanes solen enviar llurs filles a l'extranger. Car jo crec que aquests tres anys de cultura en l'edat més apropiada per modelar l'esperit de la futura dòna, fomentar ses activitats, formar sos sentiments, y desbroçar son esperit, *fent-la conscient*, serien la sal-

vació moral, y tal volta material, de les races futures.

Sí, sí: tinc fe que, al cap de tres anys de sotsmesa la dòna an aquest regimén educatiu, s'escamparia arreu una generació nova de dònes fortes y gentils, cultes y agraciades, dignes d'esser l'esposa y la mare que tots els homes de bé han de desitjar.

* * *

Senyors, senyores: vels-aquí'l meu somni, la meva aspiració de molts anys; el resultat de mes recerques y dels meus estudis sobre l'estat actual de la Cultura femenina.

Es clar que de moment ha d'impressionar-los la magnitud del problema de realització d'aquest somni!... Es clar que sembla immensament alta y feixuga y difícil l'empresa!...

Y... malgrat això, no es tant difícil, ni tant feixuga, ni tant alta, per a que no sigui assolible a la *bona voluntat*.

Mes jo, senyors, malgrat aquesta bona voluntat, — que a ningú envejo, — no puc

portar-la a cap jo sola l'empresa de nostra regeneració femenina. Jo no tinc punts de semblança amb un Carneggie, amb un Rockefeller, amb un Vanderbilt, més que en el capital d'una inagotable energia, en la riquesa infinita dels meus bons desitjos y de la meva bona voluntat.

C'est toujours quelque chose, sí; però no es tot, o, millor dit, no es *ni prou*, ni *es res*, mancant el *nirvi* de la guerra. Aquest *nirvi*, que seria en aquest cas el de la pau, jo no'l posseeixo; però evidentment existeix en Espanya, en Catalunya, en Barcelona. Jo crec que tots, tots, podriem amb una petita fibra, constituir-lo aquest *nirvi* que ha d'esser la consecució dels nostres ideals. Si jo no sabés tota la riquesa sentimental y material que s'amaga sota l'aparent inercia dels catalans, el meu somni no hauria mai sortit dels meus llavis. Potser, quan hauria sentit apropar-se a mi l'hora de l'etern silenci, jo, aquest somni meu, l'haguera donat a Barcelona, dient-li: «—Crec en l'eficacia d'aquest remei, que t deixo. Prova-l tu, Barcelona.»

Més jo, el meu somni, els meus ideals,

els conto a vostès, senyors y senyores, als qui bé'm sembla que puc donar el nom d'amics, ja que'ls vinc parlant, fa dies, amb tanta llealtat y tanta senzillesa. Es més: jo'ls dic que *crec en la realització d'aquesta obra a Catalunya, a Barcelona.*

Hi crec perquè veig cada dia palaus més luxosos alçar-se en nostres vies noves; perquè he vist les Escoles Superiors d'Indústries que han creat viles com Terrasa y Vilanova. Hi crec quan me trobo entre'ls rics mosaics del Palau de la Música catalana. Hi crec quan contemplo, desde 'l meu balcó enfilar-se vers el cel, empeses per la generositat dels creients, les agulles de l'admirable temple de la Sagrada Família, bastit d'almoines. Hi crec quan veig en el Liceu espurnejar joies de regina, y quan passen pel meu costat, rapids y lleugers, els cada dia més nombrosos automobils. Fins hi crec quan veig nostre Municipi llançar els diners en representacions més o menys diplomàtiques, y en festes de dubtosa utilitat *general*. Y, sobre tot, hi crec, senyors y senyores, perquè veig amb quina delicada atenció

vostès m'escolten... perquè, en el llur silenci, hi sento com l'aprovació de mes esperances y dels meus optimismes: sembla que en aquesta sala, damunt dels nostres caps, floti una alenada de conort pera mi, quelcom que'm diu: «—Avant! avant! sembla llevors!... Nosaltres les recullirem y les escamparem arreu, allà ont hi hagi un gra-pat de terra, per a que grifolin!»

Y n'hi ha molta, encara, senyors, de terra fertil, a Catalunya; de terra que mai fou sembrada; terra novella, terra sana, sense fatiga encar: es el jovent que puja vers la llum del mig dia... són els nostres fills, qui necessitaran dintre pocs anys, per perpetuar nostra raça, companyes sanes de cos y fortes d'ànima.

Doncs, bé, senyors: lo que han fet Terrassa y Vilanova per als seus fills, lo que han fet els barcelonins per l'Art y per la Fe, lo que fan per al luxe, y lo que's sol fer per servir fins particulars, ¿no'u pot fer Catalunya per la Cultura de la dòna?

Potser algú objectarà: «—No val la pena de prendre això en *serio*, ni de capficar-se, ni de gastar-se un centim per la

cultura femenina. No serveix de res: la dona ja està bé com està.»

Ah! senyors! senyores! Jo no'l vull profunditzar més, aquest palpitant problema feminista pres aquí, encara, amb escas interès pels uns, amb cinisme pels altres, amb completa indiferència per la major part. Y... malgrat això, guaitem per damunt de les montanyes, guaitem vers l'enllà dels mars: totes les nacions cultes se'n preocupen; y se n'ocupen seriosament els lleisladors, y els governs l'estudien.

A Catalunya, el feminisme no podem comprendre-l més que en el sentit de la pau, de l'utilitat y de l'amor: nosaltres no volem *revolucions* per a la dona, ni emancipacions malsanes... volem *evolucions*.

La dona llatina s'es desvetllada en nosaltres. Fins ara, «*obstinadament asseguda davant l'antiga llar, no s'ha adonat de que els vells tions ja no hi flamegen, y que les cendres hi són refredades.*» L'antiga llar no la vol perdre, ni la vol freda la dona catalana: hi cerca un foc nou per a treure-n noves energies vitals.

La dona està preparada a emprendre'l

camí del seu perfeccionament; però es menester que se li dongui la mà, que se l'ajudi, que se la faci forta.

No oblidem, senyors y senyores, que aquí, en Catalunya, filles o no d'aquesta terra, hi ha una raça de dònes qui, amb una teia encesa, saben, davant dels homes, anar a complir una terrible obra destructora. Cal, doncs, una altra raça de dònes, amorooses y valentes, qui, en lloc de deturar l'home y retenir-lo egoistament, quasi covardament, sàpiga, si convé, al pare, al germà, a l'espòs, al fill, entre besades, dir-li, en moments de perill: «— Vés: compleix ton dever de patriota y de ciutadà, que jo, entre tant, sabré guardar nostra llar.»

Senyors, senyores; amics tots: Al deixar, dintre pocs moments, aquesta casa acullidora, vostès se n'emportaran l'essència dels meus ideals, el record de ma humil paraula.

Jo no'm vull plànyer del desencant que fóra per a mi'l que, passats els primers moments d'emotivitat, ningú 's recordés, després, de cooperar a les tasques que jo he cregut haver d'iniciar amb aquestes conferències.

Això fóra lo de menys; y un desencantat més, un esceptic més a Catalunya, no vindria d'aquí, majorment si aquest *fracassat* no es més... que una dòna. Tantes veus, entre nosaltres, s'han alçat amoroses y profetiques, que han sigut com la meva, escoltades, aprovades, aplaudides, y al cap d'un poc oblidades y fins... bescantades!... Es l'eterna cançó de l'humanitat; es la logica fi de les... redempcions.

Descartem, doncs, aquest punt, més o menys probable.

Jo, lo que vull, es fer present lo que necessita la dòna, lo que necessita la societat catalana: fer ambient en son favor.

Y es eminentment urgent, senyors, fer quelcom d'eficaç per ella, pera que no's pugui dir que'ls catalans no tenim conviccions, que no tenim ideals veritables, que servim per cridar molt alt, que «fem Patria» al compas dels *Segadors* y de la tenora, y que, quan arriba 'l cas, tothom s'arronça y fuig, y's tanca amb pany y clau davant de mitja dotzena de trinxeraires que amb una capsa de mistos y una llauna de petroli cremen els asils dels pobres, els con-

vents y les iglesies, fent-nos passar a *nosaltres*, davant del món enter, per lo que *no som*, ni *podem* hi *hem* de voler esser.

Ah! no! per Déu!... que mai més pugui veure Catalunya jorns de semblant vergonya, de dolor tant punyent!... ¡Més els homes del demà de Catalunya són els fills nostres y seran els fills de nostres fills! Y si les dones d'ara, y les de demà no saben esser mares, ni saben fer d'ells uns homes forts; si dintre el respecte de les tradicions no tenen les mares fortaleza per empeltar-los forces noves y sang nova... ¿com ho farem?

Nosaltres tenim a gran honra el dir-nos catalans, bell y noble nom amb el que Espanya pot envanir-se de cridar els més cultes, els més rics, el més industriosos dels seus fills; més hem de merèixer més, encara, si'ns donem la pena d'ocupar-nos un poc del nostre perfeccionament. Aquest, tal volta vingui sol, com venen les coses, naturalment, per què sí, perquè les evolucions de la vida les porten: donant avui un pas avant; donant-ne demà tres enrera, per guanyar-ne cinc y recular de tres... Aixís.

Mentres que, si tots sotraquegem aqueix estat passiu, indiferent, prenyat dels grans y petits egoismes que pesen sobre nosaltres, esterilitzant-nos; si sàbem vèncer aquesta inercia, y, de cara al pervindre, comprenem la transcendència dels nostres devers... aleshores... oh! aleshores, ¡quin triomfar! quina llum sobre totes nostres obres! quina auriola sobre nostra terra!

Més... ¡ah, senyors, que, si aquest desvetllament se fa sense un gran proposit d'unió, resultarà esteril, com ara, com desde un quant temps ençà, en que sembla talment que l'hagim oblidada, la característica nostra, sintetitzada en nostra dansa popular!

La vella sardana s'es trencada a cada pas. El ritme ressona encara en l'ambient, per damunt de les petites coses, sempre amb ses modulacions, ara tristes, ara gaies... més encara precís, ordenat... constant. Però nosaltres, per moments, ja no semblen el poble que *creix y avança, donant-se les mans*; el poble que'l 20 de Maig de 1906 fou per al món enter espill d'Unió, de Civisme y de Fortalesa. Apar talment que l'hem per-

dut el vell ritme harmeniós; o que ja no'n sapiguem de donar-nos les mans. Cada un de nosaltres vol anar sol, perquè sobre 'l pinacle de nostres egoismes ha ressucitat l'antic aforisme català de que «cada un de nosaltres té un rei al cos», es a dir, victima d'un pueril absolutisme de ben tristos resultats.

Seguint per aquest camí no anirem en lloc: no'ns prendran en *serio*, ni en Espanya ni fóra d'ella. Un poble que s'entreté en construir capelletes y més capelletes per a adoracions particulars, en lloc de bastir un temple hermós, solid, el qual cloquer, dret en la claror, envii al lluny la potencia y la gravetat de ses veus solemnials, y sota les quals voltes ressonin els cants dels creients y la veu dels escullits... aquest poble, que aixís juga amb la seva personalitat, sembla un poble de criatures.

Això, per a mi, es el secret de lo que'ns aniquila, de lo que'ns resta forces: l'individualisme: el creure-s que cada hu de nosaltres faria millor lo que'l veí té ja fet. Y en lloc de portar a ses iniciatives la nostra cooperació, que donaria forces noves

a l'obra començada, surgeix l'eterna competència, que, en lloc d'esser l'obstacle estimulant o l'esperó d'una noble ambició creadora, produeix lògicament la rancúnia, la divisió, la ruïna, l'esfondrament.

Per això, senyors, jo aspiro, en la realització de mos plans, a l'unió, a l'armonia que fan la força y el ritme. Per això jo crec que som tots els barcelonins qui hauriem d'unir-nos y crear la nova obra d'utilitat social, de necessitat patriòtica.

* * *

Potser alguns arronçaran les espatlles, sobre tot, tal vegada aquells a qui més fàcil seria posar les primeres pedres de l'*Institut*, l'utilitat del qual no dubto que senten, malgrat tot, com jo mateixa.

«— No demana poc aquesta bona senyora!... Gastar diners en fer Institucions de cultura per a la dona!... y *nada menos* que amb tants ets y uts com ens ha estat desgranant fins ara!... Ja tenia raó de dir, a l'acabar sa primera conferència, que li diríem utòpica, idealista, somniadora!... On

va a parar!... Bah! bah! Entornem-nos-en a casa: no valia la pena de sentir-la predicar tres dies seguits. ¡Quines pretensions! Déu la faci bona. Deixem-la, deixem-la, que somnii soleta en la seva *Cultura femenina*. Pobra senyora! Se veu que no sab gaire de comptar. A qualsevol hora, pòguent tenir col·locats els diners al 6, al 10 al 20, en lletres, en hipoteques, en negocis, destinariem uns quants mils duros a fundar un *Institut de Cultura femenina!*... Bah! bah! bah! No estan els temps per a coses d'aquestes!»

.....

Això sol passar sempre: els qui poden no volen; els qui voldrien no poden.

* * *

Doncs bé, senyors: si troben que 'ls temps no estan per a manifestacions *practiques* de cultura y de civisme... esperarem. Les dònes hem esperat segles: no 'ns vindrà d'uns quants... dies. Més... y, entretant, ¿què se'n fa de la dòna? Veiam! Bé s'ha de fer quelcom per ella!...

Fins ara, res de seriós profit s'ha posat

en pràctica; no existeix per a ella cap organisme oficial de cultura. L'Estat ha cregut haver d'atendre a altres obligacions de *més importància* (?) que cuidar-se de la dona, talment com si ella no constituís la *més gran part del genre humà*, com si no fos un ser de carn y òssos com l'home, y com ell amb cor, ànima y intel·ligència; talment com si *ella no fos la qui, amb perill de sa vida, ha d'infantar les generacions futures.*

L'home, en son egoisme, son enaltiment de mascle, convençut, desde els seus primers anys, de que la dona es un ser feble y inferior an ell, l'ha deixada aquí, ignorant y inculta, subjecta a totes les influències que parlen a la seva sentimentalitat, a la seva emotivitat, a la seva imaginació... y sols s'ha recordat de que es un ser que vibra y que respon quan l'ha necessitada per a les materialitats de l'existència. Y, planant olímpicament damunt d'aqueixa inferioritat de serva y d'aqueixa feblesa del ser de pell fina, cabells llargs y ungles rosades, l'home... no s'ha adonat d'una cosa, y es que ell es el reflectament d'aquella ignorància a frec de la que viu y a la qui

està unit; que es esclau seu; car si ell, a la dòna, l'ha sotsmesa a ses lleis, *ella*, la dòna el sotsmet a sos costums: les lleis que's cambien... els costums que s'arrelen y són la fisonomia dels pobles.

Doncs bé: si l'influència de la dòna en tots els ordres socials es veritat admesa, es evident que la seva intervenció directa ha de portar-hi 'ls seus resultats: deplorables si la dòna es ignorant y es frevola, admirables si ella es culta y poseeix la consciència dels seus devers morals; car en el seu regne, o sia en els costums, ella treballarà per purificar-los y ennoblir-los. Y, d'aquesta purificació, el primer resultat serà 'l de minvar la criminalitat, el de cultivar una infància sana y robusta, etc., etc.

* * *

Ara bé: si vostès no's veuen amb cor ni amb medis d'ajudar-me a portar a cap la consecució d'aquesta gran obra de cultura femenina: si vostès ni tant sols hi veuen un negoci moral y material, per lo que portaria a Catalunya y a Barcelona de segure-

tat y de confiança, el veure acudir an aquesta *única institució* noies de tots els endrets d'Espanya... si vostès creuen que no es hora encara: ja ho he dit, esperarem, però no restant inactius.

Vostès, senyors ateneistes, els qui m'han acullit en forma que recordaré, agràida, sempre més; vostès, qui, a pesar de ser els homes més cultes de Catalunya, han pres-tat atenció a ma inculta paraula; vostès... ¿no prestarien la llur cooperació a quelcom ben senzill que jo'ls demanaré, entretant grifola en els esperits de tots l'idea nova?

Es per a una obra de preparació que jo'ls prego, senyors. ¿Qui de vostès, entre tantes y tantes coses com saben y que la dòna ignora; entre tants coneixements com posseeixen dels que nosaltres ens veiem privades, se pot negar a portar un poc de claror al seu esperit, anhelós d'aprendre y de saber?

Si jo, per exemple, me proposés iniciar en Barcelona una associació femenina de cursos, de conferencies, setmanals o bis-setmanals, de divulgació de coneixements generals, científics, artístics, literaris, etcè-

tra, tots d'utilitat per a la dona; vostès, senyors, ¿ens negarien la llur valuosa cooperació?

Y vostès, senyores, les qui per escoltar-me a mi (que sols puc oferir-los l'entusiasme d'unes paraules y el convenciment de les meves creencies, sense atractiu de cap altre mena), vostès qui han vingut avui encara més nombroses, tant amables, tant assidues sempre... vostès, les qui m'han escoltat quasi devotament, a pesar de la sincera bon xic trivial amb que he cregut haver de revestir la força y l'ardidesa dels meus idealismes, dels meus anhels; vostès, qui han tingut la pietat y la saviesa de no ridiculitzar aquest insolit arruixament femení; vostès, qui senten prop, ben aprop dels llurs cors, els batecs del meu, vessant de germanor per a totes y d'amor per a aquesta terra... diguin-me: ¿no's veurien amb cor y amb constància per a ajudar-me a constituir aquesta associació de cultura femenina, per a omplir, un o dos cops per setmana, per exemple, durant una hora, una sala fins més vasta que aquesta, ont, en

lloc d'aquesta pobreta veu que sab dir les coses més que amb sinceresa un poc inusitada y exotica, sentirien parlar bellament de coses grans, y hermoses, y utils, que'ns buidarien l'esperit de coses insulses, noci-ves, frevoles, y ens hi farien entrar a grans raigs la claror que'ns hi manca?

Si: veritat? Vostès y jo, hi acudiriem totes, a l'encant d'una paraula lluminosa: hi portariem nostres filles, nostres germanes, nostres amigues... y així, poc a poc, perdiem, entre nosaltres, el costum de criticar, de parlar de coses vanes, banals o malignes; y, fent cultes nostres converses, y nostres actes en relació an elles, la perdiem aviat aqueixa fama que tenim les dones espanyoles, les catalanes, de sers generalment frevols y insubstancials.

Treballeu per a nosaltres mateixes, també; ¡hi té tant, tant que fer, la dòna, en l'obra social de Catalunya!... Hem d'ennoblir-nos pel nostre propi esforç; hem de fer que'ls homes qui fan les lleis, s'adonin, a la fi, de lo que pot nostra fermesa, nostra voluntat, nostre coratge; y aleshores ells compliran envers nosaltres tots els seus devers

de ciutadans, de patriotes, de legisladors, portant a l'obra de la cultura femenina aquella força, aquella eficàcia que donen les lleis.

Y quan els homes vinguin y ens diguin: «*L'acció femenina pot ésser útil a la política del país per al seu triomf*», nosaltres, desde nostra esfera, els sabrem ajudar a aconseguir els llurs ideals, perquè 'ls haurem sabut comprendre.

Això, senyors, senyores... *per esperar*, entretant neixi, dels ideals de tots y de les obres de tots, l'*Institut de Cultura femenina*, que jo no dubto que hauria de portar dies de glòria y de fortalesa an aquesta terra que tots aspirem a veure rica y plena, sota 'l Cel... dintre la Llum.

HE DIT.

20 Abril 1910.

RF. 9-24

UNA PEsSETA

CULTURA FEMENINA

CARME KARR